

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації

ДИПЛОМНА РОБОТА
Магістр

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова та література (англійська))

на тему: **Методика використання фразеологічних одиниць у
формуванні англомовної лексичної компетентності учнів 11-х
класів**

ДРСОА.017057.01.15

Виконала: студентка 2-го курсу _____ Д.В. Татаревська
група СОАм-21-1

Керівник _____ О. В. Орловська
канд. пед. наук, доц.

До захисту допускаю:
Зав. кафедри іншомовної освіти і
міжкультурної комунікації
д-р пед. наук, проф.
_____ 2022 р. _____ Н. М. Бідюк

Бланк завдань

АНОТАЦІЯ

Татаревська Д.В. Методика використання фразеологічних одиниць у формуванні англомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів. – Дипломна робота магістра.

Дипломна робота магістра на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 014.02 Середня освіта (Мова та література) (англійська)). – Хмельницький національний університет, факультет міжнародних відносин і права, кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації, наук. кер.: канд. пед. наук, доц. Орловська О. В. – Хмельницький, 2022.

Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок, із них – 76 сторінок основного тексту. Робота містить 2 додатки та 70 джерел посилань.

Ключові слова: англомовна лексична компетентність, фразеологічні одиниці, система вправ, критерії, учні 11-х класів.

Дипломна робота магістра присвячена дослідженню системі вправ формування навичок англомовної лексичної компетентності в учнів 11-х класів на основі використання фразеологічних одиниць з концептом їжі.

У роботі визначено психолого-педагогічні особливості засвоєння англомовного лексичного матеріалу учнями 11-х класів; сутність англомовної лексичної компетентності; етапи формування англомовної лексичної компетентності; схарактеризовано фразеологічні одиниці як інструмент формування лексичної компетентності; описані традиційні підходи до розвитку англомовної лексичної компетентності на основі фразеологічних одиниць в учнів 11-х класів; розроблена система вправ для активізації навчання одинадцятикласників лексичного матеріалу на основі фразеологічних одиниць; експериментально перевірена ефективність запропонованої системи вправ для активізації процесу розвитку англомовної лексичної компетентності за допомогою фразеологічних одиниць в учнів 11-го класу.

Підпис автора

Дата подання роботи до захисту

SUMMARY

Tatarevska D.V. Methods of Using Phraseological Units in Developing the 11th Grade Students' Lexical Competence in English. – Master's thesis.

Thesis for acquiring Master's degree in specialty 014.02 Secondary education (Language and Literature(English)). – Khmelnytskyi National University, Faculty of International Relations and Law, Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication, scientific supervisor: Doctor of Philosophy (Pedagogics), Assoc. Professor Orlovska O. V. – Khmelnytskyi, 2022.

The paper consists of 86 pages, the main text comprising 76 pages. The work contains 2 appendices and 70 cited sources.

Keywords: English lexical competence, phraseological units, system of exercises, criteria, 11th grade students.

Master's thesis is devoted to the system of exercises of forming the skills of English lexical competence of 11th grade students based on the use of phraseological units with the concept of food.

In the work, the psychological and pedagogical features of assimilation of English lexical material by students of the 11th grade are defined; the essence of English lexical competence; stages of formation of English lexical competence; phraseological units are charted as an instrument for forming lexical competence; traditional approaches to the development of English lexical competence based on phraseological units of 11th grade students are described; a system of exercises was developed to activate the teaching of 11th grade students of lexical material based on phraseological units; experimentally verified the effectiveness of the proposed system of exercises to activate the process of developing English lexical competence with the help of phraseological units of 11th grade students.

Author's signature

The date of the work submission to defence

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	6
1 Теоретичні засади формування англомовної лексичної компетентності в учнів 11-х класів за допомогою фразеологічних одиниць.....	9
1.1 Психолого-педагогічні особливості засвоєння англомовного лексичного матеріалу учнями 11-х класів	9
1.2 Сутність англомовної лексичної компетентності.....	12
1.3 Етапи формування англомовної лексичної компетентності.....	15
1.4 Фразеологічні одиниці як інструмент формування англомовної лексичної компетентності.....	26
2 Активізація процесу розвитку англомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів на основі вивчення фразеологічних одиниць.....	43
2.1 Традиційні підходи до розвитку англомовної лексичної компетентності на основі фразеологічних одиниць в учнів 11-х класів.....	43
2.2 Система вправ для активізації навчання одинадцятикласників лексичного матеріалу на основі фразеологічних одиниць.....	48
2.3 Експериментальна перевірка ефективності запропонованої системи вправ для активізації процесу розвитку англомовної лексичної компетентності за допомогою фразеологічних одиниць в учнів 11-го класу.....	59
Висновки.....	74
Перелік джерел посилань.....	77
Додаток А Комплекс вправ для активізації навчання одинадцятикласників фразеологічних одиниць.....	83
Додаток Б Завдання для передекспериментального та післяекспериментального зрізів.....	86

ВСТУП

Актуальність магістерської роботи пов'язана з тим, що популярність візуальної продукції серед глядачів, зокрема учнів 11-х класів, вимагає посилення уваги до культури масмедійної продукції, до усного літературного спілкування. Постає гостра необхідність дослідження новітніх засобів, які б сприяли ефективному засвоєнню і збереженню фразеологічних одиниць у пам'яті учнів якнайдовше. Вивчення будь-якої іноземної мови неможливо без звернення до фразеології, яка є одним із найскладніших для вивчення мовних рівнів.

Формування лексичної компетентності у учнів одинадцятих класів базується на закріпленні та удосконаленні лексичних навичок, які вони здобули раніше, а також активне їх використання у спілкуванні.

Процес формування лексичної компетентності у учнів одинадцятих класів можна зробити більш інформативним та інтерактивним, використовуючи різні освітні веб-ресурси. Завдяки цьому процес навчання стає доступним, простим та цікавим. Виконуючи вправи на освітніх веб-ресурсах, у учнів підсилюється бажання засвоювати знання та навички, стимул та інтерес до вивчення іноземної мови. Доцільність використання візуальних матеріалів у процесі навчання іншомовної лексики зумовлена їх спеціальними навчальними функціями, що дозволяють покращити сприймання, запам'ятовування та збереження лексичних одиниць у пам'яті учнів.

Формування іншомовної лексичної компетентності досліджувалась у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як: В. Артемов, І. Берман, А. Боковня, В. Бухбіндер, Н. Вишнякова, В. Горбачов, О. Долматовська, Ю. Жлуктенко, О. Тарнопольський, Н. Форкун, О. Чічкова, Ер. Елліс (R. Ellis), Ер. Картер (R. Carter), Ер. Гейрнс (R. Gairns), М. Льюїс (M. Lewis), М. Маккарті (M. McCarthy), І. Нейшн (I. Nation), Л. Тейлор (L. Taylor) та ін. Учені дослідили способи і прийоми розкриття значень іншомовних слів, проаналізували дію лексичного механізму в різних видах мовленнєвої діяльності, визначили

критерії й описали процедуру відбору лексичних одиниць для формування словникового-мінімуму, обґрунтували процес функціонального опанування лексики з урахуванням закономірностей породження мовленнєвих висловлювань.

Багатоаспектно, детально та ґрунтовно проблемою вивчення фразеологізмів займалися такі вчені: Н. Клименко, Т. Павленко, Л. Пастушенко, Л. Сміт, В. Телія та інші.

Пріоритети навчання і викладання іноземної мови у ЗЗСО в Україні, описують стратегічні нормативні документи: «Концепція розвитку освіти України на період 2015 – 2025 роки» (2014 р.); Закон України «Про освіту» (2017 р.); «Концепція профільного навчання у старшій школі» (2013 р.); «Концепція «Нова українська школа» (2016 р.); «Методичні рекомендації про викладання іноземних мов у 2021/2022 навчальному році» (2021 р.); Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898; «Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта)», розроблена на виконання Закону України «Про освіту» і затверджена наказом МОН від 20.04.2018 № 407; «Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи» (2020 р.) та ін.

Об'єкт дослідження – процес вивчення фразеологічних одиниць учнями 11-х класів на уроках англійської мови.

Предмет дослідження – система вправ формування навичок англомовної лексичної компетентності в учнів 11-х класів на основі використання фразеологічних одиниць з концептом їжі.

Мета дослідження – обґрунтувати доцільність вивчення фразеологічних одиниць для формування англомовної лексичної компетентності в учнів 11-х класів та експериментально перевірити ефективність розробленої системи вправ.

Досягнення мети дослідження потребує розв'язання таких завдань:

1. Виявити психолого-педагогічні особливості засвоєння англомовного лексичного матеріалу учнями 11-х класів.
2. Охарактеризувати сутність англомовної лексичної компетентності та особливості організації процесу навчання фразеологічного матеріалу на уроках англійської мови у 11-х класах.
3. Дослідити особливості формування англомовної лексичної компетентності та розробити критерії сформованості англомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів.
4. Розробити систему вправ англомовної лексичної компетентності за допомогою фразеологічних одиниць у 11-х класах та експериментально перевірити ефективність системи вправ на уроках англійської мови.

Методи дослідження, що використовувались: метод спостереження та метод експерименту, де ми дослідили рівень сформованості англомовної лексичної компетентності та покращили її використовуючи фразеологічні одиниці.

Практичне значення дослідження зводиться до перспективного використання системи вправ цієї роботи на уроках англійської мови у школах або у ВНЗ на практичних курсах англійської мови.

Апробація результатів дослідження. Найвагоміші результати дослідження були представлені у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (Вінниця, 2022).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилань. Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок, із них – 76 сторінок основного тексту; перелік джерел посилань налічує 70 позицій.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 11-Х КЛАСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

1.1 Психолого-педагогічні особливості засвоєння англomовного лексичного матеріалу учнями 11-х класів

Сучасна освіта – це щось більше, аніж просто вчитись писати та читати, це значно складніший феномен, ніж передача конкретної інформації та знань. Сучасна високоякісна освіта є персонально-орієнтованим розвитком, системою норм та цінностей, спілкуванням та навичками прийняття рішень, формування самосвідомості, здатністю керувати бажаннями чи діями інших, переборенням перешкод; це набуття інших навичок необхідних для успішного об'єднання молодих людей у суспільні відносини та незалежне життя [14, с. 269].

Тому вчителю варто звертати увагу не лише на засвоєння навчального матеріалу, але й на вік та психологічні характеристики учнів, які впливають на оптимізацію процесу вивчення іноземної мови. Давайте розглянемо психологічні характеристики учнів на одному з етапів навчання.

Процес вивчення іноземних мов трапляється зі змінами у психіці і поведінці підлітків, спричинений швидким психологічним дозріванням. Почуття дорослішання, розширення кола спілкування, поява нових інтересів, часто не пов'язані з навчанням, викликають погіршення ставлення до нього, складні відносини з батьками або вчителями, погіршення успішності [7, с. 69].

Якщо ми говоримо про відбиття цих змін впродовж курсу уроку. Варто зазначити, що відповіді підлітків стають бідніші та простіші; є припущення, що учні втратили велику кількість лексичного запасу. Щоб отримати розширені відповіді, ви маєте запитати їх додаткові питання. Все це створює враження недостатніх знань предмету, нестачу впевненості у знаннях, що негативно впливає на оцінку викладачами відповідей учнів (таке часто трапляється, бо дорослі не розуміються у центральній нервовій системі учня).

Знання вчителя цих нюансів мусять включати у себе «дорослий стиль» спілкування з учнями, обговорюючи погану поведінку, труднощі та результати навчання. До одинадцятикласників варто відноситись обережніше, з підтримкою, зацікавлено та з довірою.

Психологічно цей вік є суперечливим. Він характеризується максимальними диспропорціями на рівні та темпі розвитку, що біологічно вирізняється. Найбільш важливим психологічним новоутворенням віку, як вже сказано, є почуття дорослості, яке показує новий рівень харасменту, що передбачає майбутню позицію учня, яка ще не досягнена. В загальному це кінець дитячого періоду та початок «виростання» з нього [12, с. 27].

Потреби у самоактуалізації та самореалізації є головними якостями особистості. Ця ідея є центральною до багатьох сучасних концепцій про людину. Це займає високе місце у психології людини, котра є однією з найсильніших напрямків у сучасній психологічній науці та інтенсивно-розвиваючій практиці [12, с. 30].

Проблеми самоактуалізації та самореалізації одинадцятикласників вивчали А. Адлер, Дж. Елпорт, Л.Коростилова, А. Маслоу, Є. Рибалко, О. Ріан, К. Роджерс, К. Хорні, Е. Фромм, К. Юнг та інші.

На середньому етапі навчання учні виявляють кращу соціальну активність, спрямовану на засвоєння чітких моделей поведінки та цінностей. Вони прагнуть цікавого та нового, запам'ятовування стає цілеспрямованим, мовлення стає розвинутим та контрольованим, а пам'ять їх розвивається у направленості інтелектуалізації.

Дорослішання є найважчим зі всіх періодів дитинства, який показує етап формування особистості. У цей самий час, це є найвідповідальнішим періодом, так як тут сформовані основи моралі, суспільне ставлення, ставлення до себе, суспільства та людей. Окрім цього, під час цього періоду стабілізуються риси характеру та звичайні форми міжособистісної комунікації. Самоприйняття, самовираження та самоусвідомлення є головними мотиваційними лініями у підлітків, які стосуються самопокращення [14, с. 275].

Окрім цього, варто відмітити протиставлення у підлітковій психіці, когнітивна діяльність є чітко вираженою у одинадцятикласників – це готовність та бажання учнів вивчити новий матеріал з нової теми, яка пов'язана з вивченням іноземної мови та характеристикою країни, мова якої вивчається, бажання незалежно розширювати знання з предмету, проявити ініціативу у пошуку цікавої інформації, бажання застосувати здобуті знання у щоденному житті та при вивченні інших предметів [18, с. 202].

Одинадцятикласники шукають відповіді та пояснення інформації, яку вони отримують з різноманітних джерел, починається формування індивідуальних цінностей та правил балансу між особистими інтересами та інтересами інших людей. Тому, необхідно пропонувати дітям вивчати теми, що напряду пов'язані з країною, мова якої вивчається.

Читання журналів, газет та книг, перегляд фільмів та телевізійних програм іноземною мовою допомагає розширити кругозір учнів, їхню обізнаність в усіх сферах життя. Діти мають охоту розповісти про прочитане, побачене або почуте, про події, які відбуваються у країні мову, якої вони вивчають.

Важливою умовою для підвищення когнітивної діяльності є обізнаність учнів та вчителя не лише про міри, особливо націлені на вивчення англійської мови (наприклад радіо чи телевізійно-освітні програми), але й на можливі способи реалізації комунікативних потреб у освітній діяльності [21, с. 182].

Здатність вчителя привернути увагу, зацікавити, прорекламувати фільм, точно стимулює незалежну діяльність одинадцятикласників. Створює психологічну готовність засвоїти нову інформацію.

Тож, можна сказати, що підлітковий вік є критичним з боку формування особистості. Впродовж цього періоду постійно формуються складні механізми, позначаючи перехід з зовнішньо-визначеного життя до саморегулювання, радикальна зміна рушійних сил особистого розвитку.

Джерело та рушійні сили змінюються у самій особистості, що знаходять можливість подолати перешкоди спричинені зовнішніми факторами. Воля та

відповідальність розвиваються, що створює умови для формування особистого кругозору як системи особистих цінностей. Вік одинадятикласників чутливий для остаточного визначення – якою стежкою піде подальший розвиток особистості [24].

Саме тому, вчителю потрібно брати до уваги всі вищевказані психологічні особливості та зміни у свідомості учнів, щоб покращити процес викладання англійської мови у одинадцятих класах.

1.2 Сутність англійської лексичної компетентності

Протягом останнього десятиліття все більше філософів, лінгвістів та психологів впевнились, що повний опис лексичної компетентності у сфері семантики слів неможливий без зв'язку між мовою та сприйняттям. Крім того, було виявлено, що межа між лексичними та енциклопедичними знаннями не є чіткою (або може бути зовсім відсутньою): те, як ми сприймаємо, використовуємо та концептуалізуємо об'єкти, є частиною роду знань, які не лише належать до лексичної компетентності, але й дозволяють нам знати правильне значення слів та як їх використовувати [56].

Узагальнення теоретичних робіт з психолінгвістики та педагогіки дозволило створити розширене визначення комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність визначається як здатність людини встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. Компетентність включає сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування, здатність розуміти і бути зрозумілим партнерами спілкування. Серед компонентів комунікативної компетентності варто відзначити: мовну, лінгвістичну, лексичну, граматичну та фонетичну компетентності [37, с. 115].

Однією з провідних детермінантів комунікативної компетентності учнів є лексична компетентність, яка перебуває в усвідомленому та мотивованому оволодінні лексичними засобами мови. Найбільш повне поняття лексичної компетентності визначено у роботі І. Яреми. Лексична компетентність – це

здатність особистості використовувати мовну лексику з урахуванням лексичних знань, миттєво витягуючи з пам'яті еталон слова залежно від конкретного мовного завдання, доречно використовуючи обрані висловлювання, прислів'я, приказки і фразеологічні одиниці у рамках професійного розвитку, а також для підтримки функціонування цих умінь на необхідному рівні та постійного контролю лексичного змісту мови [18].

Враховуючи природну інтеграцію лексичного компонента в мовний компонент, комунікативна компетентність є надзвичайно необхідною для розуміння іншомовного учасника діалогу та створення унікальної моделі мовної поведінки. Для цього необхідно, зокрема, проаналізувати текст основних понять мовознавства, прийоми зв'язку речень у тексті та використовувати комунікативні навички правильно. Вербальне спілкування стосовно різних областей і ситуацій комунікативних навичок необхідно формувати поступово.

Комунікативна компетентність – це здатність використовувати мовну компетентність у різних контекстах мовленнєвої взаємодії з урахуванням соціальних норм поведінки та комунікативної доцільності мовлення. Провідним компонентом у процесі формування комунікативної компетентності є мовні (комунікативні) навички та вміння, які у свою чергу включають навички та знання у всіх видах мовної діяльності [40, с. 2939].

На тлі дефініцій та акценту на лексичний компонент як основу комунікативної компетентності необхідно розрізняти поняття «мовна компетентність» та «лексична компетентність» семантично. У традиційному трактуванні сутністю мовної компетентності є сукупність відомих елементів, які є взаємопов'язані. Мовна компетентність визначається як сукупність знань, навичок та компетентностей, що реалізуються в процесі діяльності (спілкування), навички щодо можливості зміни інформації відповідно до завдань особистого спілкування, зведення правил мовного аналізу та синтезу. На відміну від мовної компетентності, лексична компетентність є сукупністю лексичних знань, умінь та навичок, що визначають вміння учнів знаходити

контекстуальне значення слова, зіставляти його значення між двома мовами, і використовувати слово у відповідному контексті. Іншими словами, це організація та взаємозумовленість зусиль учнів щодо оволодіння словниковим запасом лексичних одиниць [40, с. 2939].

Лексична компетентність – це здатність людини правильно будувати свої висловлювання та розуміти мову інших людей, заснована на складній динамічній взаємодії відповідних умінь, знань та навичок, лексичної обізнаності. Успішність формування лексичної компетентності залежить від рівня лексичних навичок, обсягу отриманих знань про лексичні аспекти мови та від динамічної взаємодії цих компонентів на основі загальномовної лексичної свідомості [17, с. 175].

Вивчення іноземних мов у середній школі передбачає вивчення певної кількості слів. Ключовим завданням вивчення іноземної мови є формування іншомовної лексичної компетентності, яка є важливою передумовою оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю.

Лексична компетентність – орієнтація на компонент як складову частину всієї мовної діяльності. Розширення словникового запасу має системоутворююче значення у контексті вивчення іноземної мови та оволодіння нею. Воно відбувається за рахунок міжлюдської комунікації та передачі різних сенсів один з одним. Сприйняття слова та слововживання тісно пов'язані з процесами формування та оформлення ідеї за допомогою лексичних засобів.

Існуючі визначення лексичної компетентності не відображають її складності з погляду її компонентів – форми, сенсового наповнення, вживання. Тому більш доцільно розглядати лексичну компетентність як сукупність знань (форм, значень та вживання лексичних одиниць), умінь та навичок, які людина використовує у різних контекстах спілкування.

Метою навчального плану середньої школи не є те, як навчити іноземній мові, а те як спілкуватись іноземною мовою (Кабінет Міністрів України, 2011). Це має на увазі та пояснює, чому стратегія, яка рекомендована для такого

навчання, заснована або має бути заснованою на спілкуванні і безумовно зорієнтована на отримання справжніх комунікативних навичок.

Ян Ван Ек вважає, що комунікативні навички складаються з часткових або другорядних навичок (Ван Ек, 1986). Лінгвістична компетентність є важливим компонентом здатності до спілкування, оскільки вона має на увазі детальне знання мовних форм (слів, структур та фраз), які необхідні для виконання мовних дій у відповідному комунікативному контексті [42, с. 38].

Тому, лексична компетентність є аспектом як лексичної компетентності так і комунікативної компетентності.

Головною метою навчання є навчити учнів як спілкуватись іноземною мовою у повсякденних ситуаціях в рамках вивчених учбових матеріалів. Здатність учнів спілкуватись іноземною мовою забезпечується розвитком у них іншомовної лексичної компетентності, яка складається з: мовної компетентності, соціолінгвістичної та прагматичної та ін. Ці компоненти складаються з ряду інших компетентностей [7, с. 304].

Іншомовна лексична компетентність учня 11-го класу, визначається як його здатність виконувати пізнавальну, практичну діяльність, мотиваційно-рефлексивно-поведінкову лексичну активність іноземної мови, яка заснована на оволодінні конкретної лексики у віковому періоді, при адекватному використанні лексем та вдалому використанні образних виразів та фразеологізмів. Таким чином, ми приходимо до висновку, що поняття іншомовної лексичної компетентності у старшокласників є більш широким, аніж визначення лексичних «знань» та «вмінь», так як складаються з зорієнтованості людини, гнучкості думки, його або її подоланні стереотипів, передбаченні мовних ситуацій, які характеризуються незалежністю, цілеспрямованістю, вольовими якостями. Лексична компетентність у учнів 11-х класів є однією з інтегративних якостей особистості, яка дозволяє їй усвідомлено та творчо виконувати комунікативно-творчу діяльність, розвивати загальний рівень власної мовної культури та досягати успішної та оптимальної життєвої діяльності [5, с. 207].

1.3 Етапи формування англомовної лексичної компетентності

Інтеграція України до світової спільноти вимагає від майбутніх фахівців володіння іноземними мовами. Водночас вчені зазначають, що кількість годин, які відводяться на вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах України, недостатня для формування навичок іншомовного спілкування [57]. Необхідно вдосконалювати методи, засоби та технології навчання іноземної мови.

Відомо, що сучасна концепція вищої освіти передбачає організацію освітнього процесу на основі набору базових компетентностей загальнокультурного та професійного характеру, які необхідні у відповідних сферах діяльності. Завдання, які стоять перед учнями в сучасних умовах, сформувати лексичну компетентність на основі професійної лексики в міру оволодіння всіма видами мовної діяльності, а також оволодіти навичками професійного спілкування. Ці вимоги до випускників шкіл визначаються необхідністю формування високого рівня професійних та комунікативних компетентностей у майбутніх абітурієнтів, що навряд чи може відбуватися без оволодіння різноманітною лексикою іноземною мовою. Іншомовна лексична компетентність є мовною основою професійно-комунікативної компетентності. Її можна розглядати як динамічну одиницю: у процесі навчання відбувається формування лексичної компетентності шляхом різновекторної комунікативної діяльності учнів та її поступове вдосконалення такого виду діяльності з розвитком лексичної компетентності. Тобто, варто відзначити, що існує взаємозв'язок між розвитком лексичної компетентності та комунікативною діяльністю учнів. Лексична компетентність є цілісним поняттям, що представляє здатність учнів ефективно та доречно застосовувати актуальну лексику англійської мови, використовувати навички та компетентності, сформовані на її основі, застосовувати знання мовного досвіду в різних ситуаціях [40, с. 2938].

Роль у повсякденному та професійному житті навичок спілкування іноземною мовою надзвичайно важлива, тому іноземна мова є обов'язковою для

вивчення усіма учнями старших класів. Ми згодні з В. Осадчим та С. Симоненком [57] у тому, що високий рівень володіння мовою, безумовно, сприяє кар'єрному зростанню, підвищенню інтелектуального та культурного рівня особи, її легкій адаптації в іноземному середовищі. Для того, щоб у подальшому кар'єрному житті учні змогли бути більш конкурентоздатними та мали більший спектр професійних можливостей, розвиток лексичної компетентності, починаючи зі школи, значно покращити ці шанси з поглядом на майбутнє.

Слід зазначити, що формування іншомовної лексичної компетентності учнів у процесі вивчення іноземної мови є складним процесом створення необхідних умов для цілеспрямованого поповнення словникового запасу; розвитку навичок виявлення лексичних одиниць (слів, термінів, фразеологізмів, метафор, епітетів) у тексті, розвитку лексичних навичок, уміння формувати словесні асоціації для мовного спілкування [23, с. 115].

Вчені відзначають, що вчителям іноземної мови необхідно так організувати аудиторну та самостійну роботу, щоб створити учням сприятливі умови для успішного оволодіння іноземною мовою на належному рівні [37, с. 117].

У дослідженнях Н. Федорової [17] у галузі навчання іноземної мови визначено, що у розпал курсу вивчення іноземної мови виникає проблема підвищення ефективності вивчення лексики. Це пов'язано з тим, що у учнів накопичується певний словниковий запас і стає все важче запам'ятовувати нові слова і утримувати їх у пам'яті. Починається процес забування лексичних одиниць. У зв'язку з цим погіршується якість мови (як усної, і письмової), оскільки вона перебуває у прямій залежності від обсягу словникового запасу. Крім того, діапазон комунікативних ситуацій, що розширюються, вимагає знання більшої кількості лексичних одиниць і оволодіння більшою кількістю лексичних навичок. Отже, виникає необхідність збільшення словникового запасу учнів, закріплення та збереження в пам'яті лексичних одиниць та організації більш інтенсивного тренування їх вживання для створення

самостійних мовних творів, для якості перекладу, що неможливе без зміни не лише змісту навчання, але й самого підходу до викладання англійської мови. Необхідно позбавлятися застарілих підручників та форм роботи, натомість впроваджувати нові інформаційні технології та досягнення науково-технічного прогресу.

Зокрема, нові можливості відкриваються через появу мобільних технологій. До основних переваг мобільних технологій для навчання та розвитку лексичної компетентності серед учнів належать мобільність користувачів, відносно висока обчислювальна потужність та можливість залишатися на зв'язку за допомогою Інтернету. Ці можливості забезпечують значний потенціал для інноваційного використання мобільних технологій освіти. Крім того, мобільні пристрої набирають популярності завдяки наявності великої кількості простих у використанні мобільних додатків [39].

Одним із пріоритетних напрямів у сфері інформатизації освіти є розробка та впровадження мультимедійного обладнання, впровадження мультимедійних продуктів у навчальний процес. Мультимедіа — це контент, в якому використовується комбінація аудіо- та відеовиглядів, таких як текст, аудіо, зображення, анімація, відео та інтерактивні медіа. Роль мультимедійного аспекту у сучасній вищій освіті не можна недооцінювати, оскільки він дозволяє підвищити інтенсивність та ефективність навчального процесу, створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим забезпечуючи перехід до безперервного навчання [28].

Що стосується процесу навчання англійської мови, то на уроках англійської мови всі форми роботи, всі види діяльності повинні бути спрямовані на формування компетентностей, необхідних як для ефективного оволодіння мовою, так і для загального саморозвитку учнів. Таким чином, використання мультимедіа для демонстрації автентичних джерел, таких як підручники, довідники, словники, та розробки завдань з використанням електронного навчання, залучення до навчального процесу різноманітні освітні

онлайн-платформи, розгляд під час уроків англійської мови подкастів, блогів, соціальних мереж, електронних словників, відео на YouTube, може значно допомогти більш ефективно та цікаво сприяти формуванню лексичних компетентностей серед учнів старшої школи. У процесі мультимедійного навчання англійській лексиці звуки та зображення можуть бути об'єднані разом, що допомагає збагатити зміст занять [17, с. 175].

Формування лексичної компетентності іноземної мови є одним із важливих напрямків підвищення якості мовної підготовки учнів. Для досягнення високого рівня сформованості лексичної компетентності видається необхідною робота щодо забезпечення послідовності відповідних етапів її формування в процесі навчання та організації оволодіння. На основі застосованих міжпредметних зв'язків з урахуванням мовних особливостей, мовний матеріал лексичного матеріалу також відображається в пізнавальній, мовленнєво-мисленній та навчальній діяльності учнів.

Виконуючи номінативну функцію і забезпечуючи мовлення змістовним матеріалом, лексика видається унікальним явищем за спектром функцій, які вона виконує. Оволодіння словниковим запасом допомагає учням формувати мовний світогляд. Значення лексичної єдності розкриває культуру іншої країни, її історію та особливості побуту.

В.В.Колесов писав: «У розміщенні слів, у їхньому значенні, у значенні їх зв'язків — це інформація, додана до духовного багатства, створеного багатьма поколіннями предків, яке передає нам знання про світ і людей».

Отже, комунікативний діяльнісний підхід має навчальні, загально-комунікативні ознаки і сприяє підвищенню пізнавальної активності в процесі навчання. В навчальному процесі, такий підхід допомагає:

- учням рефлексувати, розвиватися та самовиражатися;
- організувати іншомовне навчання як міжкультурне спілкування;
- забезпечує, щоб вчитель і учні були рівноправними учасниками уроку;
- використовувати інтерактивні форми навчання;

Спрямований на розвиток самостійного здобуття учнями нових мовних навичок, соціокультурних знань, практичних навичок.

Особистісно-орієнтований підхід базується не лише на передачі наукових знань у навчанні іноземної мови, а й на активних формах взаємодії між учасниками навчального процесу (учні, вчителі, батьки); вивчити характер учня та шляхи його саморозвитку; створити сприятливі умови для формування індивідуальності учня та змінити сформоване в нашій культурі уявлення про норми психічного розвитку особистості (не по горизонталі, а по вертикалі, тобто шляхом порівняння динаміки розвитку учня з його попереднім станом, не з іншими) порівняння з собою.

Інтегративний підхід передбачає рівноправний розвиток знань, умінь, компетентностей та досвіду з різних дисциплін, опорної, інтеграційної, комунікативної, професійної комунікативної, соціальної компетентності в іноземній мові.

Компетентнісний підхід в освіті орієнтований на досягнення певних результатів і набуття важливих компетентностей. Компетентність формується майбутньою кар'єрою. У цьому контексті освітній процес набуває нового змісту, він стає процесом навчання, тобто самостійним читанням інформації професійно-соціального значення, соціокультурного, побутового та культурного характеру.

Компетентність – це сукупність знань, умінь, компетентностей та особистих якостей, які дозволяють учасникам розвивати мовленнєву діяльність, спрямовану на конкретні цілі навчання.

Комунікативна компетентність іноземної мови - здатність і готовність спілкуватися з носіями мови, а також здатність учнів до знайомства з культурою країни, де мова вивчається, краще розуміти культуру своєї країни, представляти її у спілкуванні. Основними завданнями вивчення англійської є розвиток в учнів таких компетентностей: лінгвістичної компетентності, достатніх знань мовного матеріалу (фонетики, лексики, граматики) та видів

мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння) для спілкування з носіями мови, читання та письмо).

Соціолінгвістична компетентність включає вміння та навички вибору відповідної мовної форми, способу вираження залежно від конкретної мовленнєвої ситуації мовця, комунікативної мети і бажання.

Соціокультурна компетентність – це здатність представляти національні особливості автентичного мовлення шляхом порівняння звичаїв, цінностей, обрядів та інших національних культурних особливостей країни, в якій вони живуть, з країною, в якій мова вивчається [43].

Соціокомпетентність включає соціолінгвістичну та соціокультурну компетентності. Вона відображає розуміння важливості вивчення іноземної мови учнями в сучасному мультикультурному світі, потреби спілкуватися іноземною мовою, працювати самостійно та використовувати її як засіб соціальної адаптації, а також бажання та прагнення до міжкультурного спілкування іноземною мовою [43].

Прагматична компетентність включає: дискурсивну компетентність (дискурс – усний чи письмовий мовленнєвий текст) – це вміння правильно інтерпретувати й складати текст, а також добирати відповідний вид усного спілкування, тексти та навички письма [43].

Стратегічна (компенсаторна) компетентність успішно долає складні ситуації, заповнюючи прогалини та недоліки досвіду мовлення та соціального спілкування в іншомовному середовищі певними вербальними/невербальними засобами, повторними вибаченнями у разі непорозумінь у комунікативній ситуації [43].

Отже, досягнення високого рівня розвитку лексичної компетентності виявляється в легкому використанні безпосередніх лексичних засобів у прямому та опосередкованому спілкуванні, адекватному вживанні фразеологізмів, прислів'їв, слів, характерних для мовлення носіїв мови. Вітоль А. Б. писав: «... як не можна побудувати дім без цегли, так і не оволодіти мовою, не оволодівши необхідною кількістю слів.» [56]. Зміст полягає в тому,

що навчальна компетентність – це комплекс компетентностей щодо вивчення іноземних мов і культур у самостійній навчальній діяльності здобувача освіти, який є логічним, методичним і загальним щодо використання сучасних освітніх технологій.

Навчання іноземної мови базується на дидактичних, методичних, лінгвістичних принципах та використанні сучасних освітніх технологій.

Наявність у всіх формах міжнародних іспитів спеціальних завдань, спрямованих на оцінку вміння використовувати лексику в різних видах мовленнєвої діяльності, також свідчить про визнання особливої важливості засвоєння лексичного матеріалу [56]. Це допоможе учням засвоїти новий словниковий запас, уявлення про звукове та графічне представлення певної лексичної одиниці та зв'язки між іншомовним словом і його значенням.

Практична мета навчання лексики в школі – це формування лексичної компетентності як ключового компонента всіх видів мовленнєвої діяльності.

Лексична компетентність означає здібність:

- перевіряти точність обрання слова для цієї ситуації;
- трансформувати слово з довгострокової до короткострокової пам'яті;
- оцінювати єднання вибраного слова з іншими лексичними одиницями;
- швидко обирати відповідну парадигму слова, яка пасує для конкретної структури.

Іншими словами, лексична компетентність – це здатність вживати слова в усному та писемному мовленні та відповідно розуміти їх в процесі аудіювання та читання [40].

Знати слово означає:

- співвідносити його з відповідним об'єктом чи поняттям;
- розпізнавати його в усній та письмовій формі;
- за бажанням навіяти його з пам'яті;
- співвідносити його з відповідним об'єктом чи поняттям;
- фонетично правильно його вимовляти;

- осмислювати його асоціації та зміст;
- вживати його у відповідних граматичних формах;
- вживати його у правильних комбінаціях слів;
- вживати його на належному рівні формальності.

Лексика пов'язана з: стилістикою; синтаксисом; орфографією; фонетикою та морфологією. Лексику розрізняють: потенційну, активну та пасивну.

Критерії відбору лексичного мінімуму: здатність словоутворення частотність, стилістична цінність, полісемантична цінність, виключення синонімів та інтернаціоналізмів, сполучуваність з іншими словами [56].

Етапи формування лексичної компетентності.

I етап. Введення нової лексичної одиниці та розкриття її значення (див. табл. 1.1)

Мета: ввести нове слово в контексті (до 10 слів) та забезпечити їх первинне засвоєння.

Таблиця 1.1 Шляхи семантизації нової лексики

Прямий	Візуальний	Перекладний
- антоніми	- ілюстрація	- переклад
- синоніми	матеріалу	- знаходження
- морфологічний	- наочна	еквівалента
аналіз	семантизація	- порівняння слова
- інтерпретація	об'єктів	зі словом у рідній
- дефініція	(демонстрація	мові
- контекст	предметів)	- інтерпретація
	- фізичні рухи та	- тлумачення
	жести	рідною мовою
	- зразки	

Зразки вправ:

- recognition - упізнавання;

- true/ false questions – питання правильно чи неправильно;
- imitation - імітація;
- matching – встановлення відповідності.

II етап. Рецептивно-репродуктивне тренування.

Мета: формування шаблонів використання нового слова.

Зразки вправ:

- substitution – заміна ЛО;
- transformation – перетворення ЛО;
- combination – поєднання ЛО;
- playing vocabulary games – грати словникові гри;
- completion – доповнення ЛО;
- extention – продовження;

III етап. Комунікативна практика.

Мета: самостійне вживання лексики в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Зразки вправ:

- picture description – опис рисунку;
- sound sequence story – історія звукової послідовності;
- making-up dialogues and monologues – створення діалогів та монологів;
- creating posters, mental cards and collages and their description – створення плакатів, ментальних карт, колажів та їхній опис.

Основним типом вправ (активний словник) тут є рецептивно-репродуктивні та продуктивні умовно-комунікативні вправи, в яких учень сприймає зразок мовлення (ЗМ) і виконує з ним певні дії (в усній або письмовій формі) згідно створеної учителем ситуації мовлення, виконуючи такі види вправ:

- імітація ЗМ;
- лаконічні відповіді на альтернативні запитання вчителя;
- підстановка у ЗМ;

- завершення ЗМ;
- розширення ЗМ;
- відповіді на інші типи запитань;
- самостійне вживання ЛО у фразі/реченні;
- об'єднання ЗМ у понадфразові єдності – діалогічну та монологічну.

Поряд з умовно-комунікативними у процесі засвоєння ЛО застосовуються також і некомунікативні вправи.

- на засвоєння форми і значення ЛО;
- повторення слів за вчителем / диктором;
- групування слів за різними формальними ознаками: словотворчими елементами, частинами мови.

Автоматизація дій учнів з лексичними одиницями пасивного і потенціального словників.

З цією метою застосовуються переважно некомунікативні (рецептивні та рецептивно-репродуктивні) вправи, тому що учень зустрічається насамперед з формою ЛО, а її значення він має зрозуміти, виконавши певні дії та операції, а саме:

- заповнення пропусків у тексті при читанні, що розвиває здатність до прогнозування;
- співвіднесення багатозначного слова у даному контексті з його еквівалентами в рідній мові;
- вибір значення багатозначного слова, наявного у контексті, з кількох даних значень;
- визначення значення підкресленого багатозначного слова у даному контексті за словником;
- визначення значення фразеологічного виразу за словником;
- вибір з тексту слів на основі їх семантичної/тематичної спільності;
- вибір ключових слів у реченні, абзаці, тексті;
- знаходження в тексті незнайомих слів, що передають додаткову інформацію;

– знаходження в тексті слів, що виражають позитивну або негативну характеристику тощо;

– знаходження в тексті інтернаціональних слів; підбір до даних інтернаціональних слів відповідних еквівалентів рідної мови; визначення значень незнайомих складних слів за їх компонентами (наприклад, *англ.*: snowman – сніговик);

– визначення значення похідних слів, утворених від відомих коренів: з допомогою відомих афіксів (наприклад, *англ.*: helpless – безпомічний); – визначення значення незнайомих слів, утворених за конверсією (наприклад, *англ.*: water – вода, to water – поливати);

– визначення нових значень відомих багатозначних слів за контекстом; здогадка про значення незнайомого слова, словосполучення за контекстом (наприклад, *англ.*: It was hot. We were working in the field. I asked a friend of mine: "Have you brought any water with you? I am *thirsty*".

1.4 Фразеологічні одиниці як інструмент формування англомовної лексичної компетентності

Фразеологічна компетентність як частина лексичної є однією з вагомих навичок у контексті володіння іноземною мовою. Існують різні міркування щодо ролі фразеологізмів у формуванні лексичної компетентності іноземної мови. З одного боку, це лексичні одиниці, що знаходяться на периферії спілкування і як такі у спілкуванні не потрібні. З іншого боку, існує думка, що без мінімального знання фразеології навіть у широкому значенні цього слова спілкування неможливе або було б дуже незначним. Відповідно, знання фразеології є критерієм мовної компетентності, тобто еталоном рівня володіння мовою. Для прихильців першої теорії фразеологізми у вивченні мови є рідкісним для використання інструментом, а для прихильців другої теорії фразеологічні одиниці іноземної мови є головною передумовою високого рівня володіння мовою. Чим більше фразеологізмів учні вивчають, тим більший рівень лінгвістичної компетентності. Фразеологізми у ході вивчення мови часто

є важкою темою для учнів, можливо, через їх найбільш достовірну характеристику, їхню ідіоматичність, яка фактично веде тих, хто вивчає мову в неправильному напрямку, коли вони беруть до уваги значення окремих компонентів фразеологізмів, а не зміст всього фразеологізму. Як наслідок, виникає ряд викликів, що пов'язані з існуванням негайної потреби перетворення фразеологічних одиниць з проблемного сектору вивчення іноземної мови на важливий пласт лінгвістичних знань [47, с. 6688].

Метою навчання іноземної мови є формування мовних навичок. Водночас мова, що вивчається стає новим та оригінальним джерелом інформації. При цьому учень не тільки отримує, а й передає її, використовуючи лексичні знання під час спілкування. У ході практичного вивчення мови учень займається не стільки накопиченням мовних знань, скільки підвищенням мовних та культурних навичок (компетентностей). Іноземна мова вивчається на основі комунікативної діяльності, інтегративного, особистісно-орієнтованого підходу, спрямованого на засвоєння компетентностями. Досягнення високого рівня розвитку лексичної компетентності проявляється у тому, що людина легко використовує досить немалий лексичний запас як у прямому, і у непрямому спілкуванні, використовуючи фразеологічні звороти, прислів'я, приказки, характерні мови носіїв мови [43, с. 1].

На думку П. Кюна [46], досвід оволодіння фразеологією у вивченні мови супроводжується труднощами та частими помилками, що є основною причиною того, що ними нехтують у процесі оволодіння лексичними компетентностями чи їх засвоєнню приділяється недостатньо уваги. Ґрунтуючись на теоретичному та практичному досвіді викладання, П. Кюн просуває так звану фразеологічну модель, що складається з трьох кроків, яка фактично пояснює методи оволодіння фразеологізмами при навчанні іноземної мови.

Ця модель складається з наступних етапів:

1. Розпізнавання мовних одиниць як фразеологічних одиниць.

2. Розкриття фразеологічного значення через образ, через контекст чи з допомогою словників.
3. Використання фразеологізмів як мовних одиниць, що складаються з форми та значення, створених для вживання у конкретній ситуації спілкування.

Ця дидактична модель, що складається з трьох кроків, була створена в результаті необхідності знайти адекватний підхід до фразеологізмів у процесі вивчення іноземної мови, який фактично передбачає їхнє розпізнавання в даному контексті, виявлення або розуміння їх значення, а потім внаслідок цього їхнє правильне використання в обговоренні, ситуації або тексті.

Начебто проста і легка модель, але вона недостатньо ясна, як вважає Х. Люгер [52], тому він доповнює її ще одним кроком і створює фразеологічну модель з чотирьох кроків, додаючи ще один крок між другим та третім. Цей четвертий крок полягає у закріпленні фразеологізмів.

Першим кроком є розпізнавання, виявлення, ідентифікація мовних одиниць як фразеологічних одиниць або відокремлення від інших мовних одиниць у даному тексті.

На цьому етапі у учнів має бути розвинене почуття впізнавання, тобто у них має бути розвинена чутливість до фразеологізмів, щоб вони могли знайти їх у даному тексті. Для цього вони повинні знати чотири основні властивості фразеологізмів: полілексичність, стійкість, відтворюваність і, звичайно ж, найважливішу ознаку – ідіоматичність, яка відіграє головну роль у процесі впізнавання цих мовних категорій. У даному контексті для вчителя важливо загострити увагу на тому, що чим більший ступінь ідіоматичності, тим більша ймовірність того, що лексема є фразеологізмом.

Другий крок – розкриття фразеологічного значення через асоціації, образи, через контекст чи за допомогою словників чи Інтернету.

Після того, як фразеологізм розпізнаний, слід розкрити його значення, що являє собою велику перешкоду, камінь спотикання для тих, хто вивчає мову.

Перешкода пов'язана з тим, що фразеологізм не розглядається як одна лексична одиниця зі строго певним значенням, що найчастіше містить елементи культури цієї мови. Якщо учні не розуміють фразеологізми якимось чином, вони шукають індивідуальне значення всіх елементів фразеологізму, що зазвичай призводить до серйозних помилок та відхилення від реального процесу розкриття їх значення. Щоб бути успішним на цьому етапі, учням необхідні знання, пов'язані не лише з мовою, а й з народними звичаями, звичками, традиціями, іншими словами, їм потрібні культурологічні знання.

Третій крок у цій дидактичній моделі – закріплення фразеологізмів.

Це крок, введений Люгером внаслідок його практичних і теоретичних прозрінь з використанням фразеологічної моделі П. Кюна, який фактично включає цей крок до попереднього. Тут, по суті, йдеться про визначення морфологічно синтаксичних структур та стійких лексичних компонентів разом із їх варіативними формами.

Четвертий крок – використання фразеологізмів, і це останній крок у фразеологічній моделі Люгера.

Отже, після визначення форми та значення фразеологізму та після його закріплення настає етап творчості учнів у використанні його в письмовому та усному спілкуванні. Цей крок відіграє вирішальну роль, тому що учні нарешті зможуть правильно використовувати фразеологізми, якщо вони підходять для певного контексту. Це вказує на те, що фразеологізми є необхідною мовною категорією у кожній логічній ситуації чи контексті.

Лексичні та фразеологічні навички формуються за допомогою спеціальних вправ:

- загальні щодо кожного лексичного поняття;
- конкретні, специфічні для кожного лексичного явища [43, с. 1].

Можна відзначити наступні приклади загальних вправ:

1. Знаходження лексичного явища, що досліджується, серед слів у словосполучі, в реченні або у зв'язному тексті (за зразком і без нього).

2. Щоб виконати цю вправу, учні повинні знати відмітні ознаки кожного з лексичних явищ;

3. Підбір прикладів, що ілюструють лексичне явище, що вивчається.

Слова для цієї вправи учні підбирають або з друкованих джерел (підручників, словників, газет), чи з пам'яті;

1) Визначення ролі досліджуваного лексичного явища в тексті.

За допомогою цієї вправи створюються умови як для закріплення функціональних властивостей вивчених лексичних явищ, так і для розуміння образотворчо-виразних одиниць у художніх творах, що вивчаються;

2) угруповання лексичних явищ, що досліджуються.

До виконання цієї вправи учнів необхідно підготувати, встановлюючи єдиний критерій поділу слів на групи;

3) Знаходження та виправлення лексичних помилок.

Матеріалом для цієї вправи служать угруповання лексичних явищ, складених за одним критерієм, чи угруповання, складені самими учнями з помилками.

Під час розвитку фразеологічної компетентності школярів використовуються такі навчальні посібники: підручники; таблиці та додаткові матеріали; карти; діафільми та діапозитиви; тлумачні словники. Загалом вони становлять необхідний комплекс освітніх інструментів. Тільки їхнє комплексне застосування вчителем здатне забезпечити реалізацію поставлених завдань у зв'язку з вивченням фразеологізмів в контексті лексичної компетентності [26, с. 2].

В результаті вивчення фразеологічних одиниць та їх особливостей в контексті лексичної компетентності учні повинні вміти:

- інтерпретувати лексичні значення відомих слів;
- дізнаватися лексичне значення слова, залежно від контексту, у якому воно вживається (у словосполучі, реченні, тексті);
- віднайти фразеологізми у тексті;

- у певних випадках визначити експресивну роль фразеологізмів у текстах різних стилів;
- використовувати вивчені фразеологізми у необхідних випадках [43, с. 2].

Для того, аби вчитель міг відслідковувати рівень оволодіння вищезазначених знань, йому необхідно здійснювати контроль у формі усних та письмових перевірок. Коли вчитель повторює те, через що було пройдено в кінці року, він отримує можливість наочно перевірити знання студентів з фразеологічних явищ, їх рівень ознайомлення з лексичним матеріалом, а також рівень розвитку лексичних навичок. Також навчальні та мовні навички перевіряються при лексичному аналізі тексту, у ході якого учні знаходять у ньому певні лексико-фразеологічні явища та дають свою відповідь з коментарями і поясненнями [26, с. 2].

Розглянемо поняття «фразеологізм» в сучасному мовознавстві. Одне слово може мати різні значення, і ці значення визначаються контекстом, тобто іншими словами, з якими воно трапляється. Існує первинний та вторинний сенс слова. Первинний сенс визначає значення, яке спаде на думку більшості носіїв мови, коли слово цитується ізольовано від контексту. Вторинний сенс натомість позначає ті смисли, що безпосередньо залежать від контексту. Окрім цього, слова можуть мати переносне значення, яке будується на образних сенсах та асоціативних зв'язках із первинним змістом [53, с. 3].

М. Ларсон [48] виділяє п'ять основних фігур мовлення, які використовуються у переносному значенні, а саме: метонімія, синекдоха, ідіоми, евфемізми та гіперболи.

Один клас образних виразів, що зустрічається у всіх мовах, але є дуже специфічними для кожної мови, це фразеологічні одиниці. Фразеологізми – це вирази, що складаються як мінімум із двох слів, які мають переносне, а не буквальне значення. Вони відзначаються таким значенням одиниці мови (слова, фрази чи речення), яке відрізняється від лексичного чи граматичного значення його складових елементів [53, с. 4].

Існують різноманітні підходи до визначення поняття «фразеологізм».

С. Гремлі та М. Пацольд [36] визначають «фразеологізм» як складну лексичну одиницю, яка є довшою ніж слово, але коротшою ніж речення, та має значення, яке не можна отримати буквально, знаючи значення його складових частин.

У словнику Longman Dictionary of Contemporary English [50] фразеологізм визначається у двох основних аспектах. Перше значення ідіоматичних одиниць полягає у наступному: це – група слів, яка має особливе значення, відмінне від звичайного значення кожного окремого слова. По-друге, фразеологізмом позначається формальний чи технічний стиль висловлювання у листі, мовленні чи музиці, що є типовим для певної групи людей.

Некомпозиційний підхід щодо визначення фразеологічних одиниць відзначає, що їх форми є фіксованими. А отже, значення ідіоматичного виразу не визначається значеннями складових його частин та правилами, що використовуються для їх об'єднання. Проте, варто відзначити, що існує певна кількість фразеологізмів, які можна модифікувати по-різному. Вони демонструють певний ступінь гнучкості за звучанням, змістом, структурою. Фонетична гнучкість, синтаксична гнучкість та лексична заміненість дозволяють використовувати ідіоми творчо [49, с. 107].

Декомпозиційний підхід щодо визначення фразеологічних одиниць стверджує, що значення кожної складової ідіоми впливає на загальне значення ідіоми, тому значення ідіоми є передбачуваним. Проблеми з цією точкою зору полягають у тому, що провести складовий аналіз усіх фразеологізмів важко. Для фразеологічних виразів, значення яких не є очевидним, передбачити їх значення не завжди є можливим, навіть знаючи значення їх складових частин. Для фразеологізмів, структура яких не є граматичною у строгому значенні слова, провести аналіз також складно [49, с. 107].

Варто також розрізняти широке та вузьке трактування фразеологізмів. У широкому сенсі дане поняття позначає загалом категорію багатокomпонентних мовних одиниць. У вузькому значенні фразеологізм – це фіксована мовна

одиниця, яка має метафоричне значення, яке не може бути отримане з аналізу значення її окремих частин [15, с. 89].

Згідно з системною функціональною лінгвістикою, намір мовця відіграє значну роль у тлумаченні смислів різного роду. Вибір мовної одиниці ґрунтується насамперед на комунікативних потребах і багато в чому є суб'єктивним для того, хто говорить. Таким чином, цілком очевидно, що в разі ідіоматичного використання мовець може змінити будь-який елемент вихідної ідіоми, для того аби вона відповідала його меті. У рамках функціональної лінгвістики зміни синтаксичного або семантичного елемента у фразеологічних одиницях сприяють вираженню людських переживань, емоцій та багатосторонній комунікації. Тому фразеологізми можуть утворювати варіації шляхом заміни деяких вихідних слів або зміни початкового значення [49, с. 108].

Термін фразеологізм охоплює фіксовані фразові форми, значення яких не можна передбачити за значенням його компонентів. Як носій культури вони становлять невід'ємну частину мови. Знаходячись в авангарді мовної системи, вони є результатом само перебудови мови задля задоволення нових виразних потреб. Будучи відмінними від інших мовних конструкцій, ідіоматичні одиниці характеризуються цілісністю значення та форми [49, с. 107].

Фразеологізми розширюють різноманітність та образність мови. Вони вважаються особливим видом лексичних одиниць. У всіх визначеннях фразеологічних одиниць повторюються три аспекти, які їм притаманні: композиційність, інституціоналізація та ступінь фіксованості. По-перше, вони є некомпозиційними, оскільки їх значення не є сумою значень їх частин. По-друге, вони є інституціолізованими, що означає, що вони зазвичай використовуються великою кількістю людей у певній спільноті. По-третє, фразеологізми можуть мати різний ступінь фіксованості [62, с. 4].

Хоча образні вирази можуть здатися довільними, серед них існує певна структура та організація, велика кількість цих виразів мають спільні метафоричні теми. Наприклад, існує широкий обсяг фразеологізмів, які

пов'язані з темами природи, тварин, частин тіла, спорту, конкретних назв, їжі, кольорів та усіма почуттями, які використовуються для опису особистості, зовнішності, роботи, здоров'я та багато іншого. Крім того, ідіоматичні вирази часто вказують та відображають соціальні норми, переконання, відносини та емоції [23].

У лінгвістиці фразеологізми визначаються як усталені вирази, які зазвичай вживаються у переносному значенні і мають довільні значення. Зв'язок між фразеологізмом та її значенням може базуватися на фізичному досвіді, який є загальнодоступним або заснованим на певних доменах, які є культурно-специфічними для певної спільноти [66, с. 107].

Ідіоматичні вирази глибоко вкорінені у культуру певних мовних спільнот. Тобто ідіоматичні одиниці містять у собі їх історію, спадщину, культуру та звичаї [67].

Ж. Амброуз [21] вважає, що розуміння лексикону англійської мови вимагає більше ніж знання денотативного значення слів. Тому важлива роль належить конотативному розумінню слів і розумінню образної мови, важливою складовою частиною якої є фразеологізми.

Можна сказати, що фразеологізми, які позначають фізичний людського досвіду, загалом є досить подібними. Тобто ідіоми, які базуються на фізичних людських переживаннях (наприклад, асоціація гніву з теплом) легше зрозуміти без попередньої підготовки представникам інших культур. Однак фразеологічні одиниці, що походять з конкретних доменів, як правило, різняться між культурами, оскільки ці домени не є однаково важливими для різних культур [23].

Наприклад, багато ідіоматичних одиниць англійської мови походять з вітрильного спорту у зв'язку з багатою історією мореплавства у Англії. Зокрема, *go overboard* – *робити понад міру*, *learn the ropes* - *вивчити основи чого-небудь* чи *sink or swim* – *виграти або програти* [26].

Англійська мова, наприклад, містить такі ідіоми, як «*neck and neck*», що означає «*важко сказати хто переможе*», «*win hands down*», що означає «*легко*

перемогти» чи «*go off the rails*», яке означає «*поводитися неприйнятно чи незаконно*» [26]. Ці три ідіоми походять з кінного спорту через популярність скачок як виду спорту в Англії.

Л. Грант [35] визначає наступні категорії фразеологізмів:

1) напів фразеологізми, які містять принаймні одне слово, пов'язане з його буквального значенням (наприклад, *white lie* (укр. *несуттєва брехня*));

2) напівзрозумілі фразеологізми, значення яких можна частково або повністю здогадатися (наприклад, *sail too close to the wind* (укр. *сильно ризикувати*));

3) псевдо фразеологізми, які містять елемент, який не має значення сам по собі (наприклад, *spic and span* (укр. *бездоганно чистий*));

4) чисті фразеологізми (правильно сформовані ідіоми або ідіоми розшифровки), які мають як буквально, так і небуквальне значення (наприклад, *kick the bucket* (укр. *загинути*));

5) повні фразеологізми, що складаються з складових частин, звичайні значення яких не пов'язані з семантичними інтерпретаціями ідіом (наприклад, *butter up* (укр. *підлизуватися до*));

6) образні фразеологізми, що мають переносні значення, окрім поточних буквальної інтерпретації (наприклад, *catch fire* (укр. *спалахувати*)).

Фразеологічні одиниці посідають високе місце у лінгвістичній системі. Фразеологія – це фрагмент мовної картини світу та фразеологізми з'являються не тільки для опису світу, але і для його інтерпретації, здійснення оцінки та висловлення суб'єктивного ставлення до нього [16, с. 25].

Фразеологічні одиниці – це стійкі, емоційно забарвлені словосполучення, які, на відміну від звичайних словосполучень не створюються в мові, а відтворюються в ній як неподільні одиниці з твердим переносним значенням. Вони є одними з найбільш ефективних способів формування мови та використовуються для стислості або для яскравої емоційної оцінки описаного. Вони індивідуальні для кожної мови та відображають унікальний менталітет

нації, історію та звичаї, оскільки вони формувалися у ставленні до навколишніх реалій та особливостей сприйняття людей [44, с. 252].

Функціонально і семантично нероздільні одиниці прийнято називати фразеологізмами. Лексичний компонент у фразеологізмах стабільний і немотивований, його значення не може бути виведено зі значення його компонентів, що дозволяє змінювати або замінювати їх лексичні компоненти. У фразеологічних одиницях окремі компоненти, здається, не мають лексичного значення поза групою слів [16].

Фразеологічні одиниці або ідіоми характеризуються подвійним змістом: поточне значення складових слів створює певну картину, але фактичне значення всієї одиниці мало або зовсім не пов'язане з цією картиною само по собі, створюючи абсолютно новий образ. У стандартній розмовній та письмовій англійській мові сьогодні ідіоми є усталеним і важливим елементом, який активно використовується, прикрашає та збагачує мову [16].

Основні дискусійні питання фразеології, які зосереджені на розбіжних поглядах на природу та істотні ознаки певною мірою відображають такі терміни як, наприклад, усталені словосполучення, ідіоми, слова-еквіваленти.

У лінгвістиці фразеологічні одиниці визначаються як одиниці фіксованого контексту. Фіксований контекст характеризується певною і незмінною послідовністю лексичних компонентів і своєрідним семантичним співвідношенням між ними. Одиниці фіксованого контексту поділяються на фраземи та ідіоми. Фраземи, яку також називають налаштованими виразами, ідіоматичними фразами, є багатослівними або багато морфемними висловлюваннями, принаймні один із компонентів яких вибірково обмеженим. Фраземи завжди бінарні: один компонент має фразеологічно пов'язане значення, інший служить визначальним контекстом. У ідіомах ж нове значення створюється в сукупності, хоча кожен елемент може послабити своє первинне значення або навіть повністю його втратити. І фраземи, і ідіоми можуть бути мінливими або стійкими. Саме це має на увазі, коли фраземи та ідіоми характеризуються семантичною єдністю [9].

Інший тип, ідіоми, відрізняється від фразем тим, що їх неможливо розділити на визначальний контекст і компоненти з фразеологічно пов'язаним значенням. Нове значення, значення ідіоми, створюється одиницею в цілому, хоча кожен елемент зберігає своє звичайне значення.

Фразеологічні одиниці відрізняються від синтаксичних (вільних) словосполучень семантично та структурно:

1) вони передають єдине поняття та їх значення ідіоматично, це не просто сума значення їх компонентів

2) вони характеризуються структурною незмінністю (жоден слово може бути замінено будь-яким компонент фразеологізму, не руйнуючи його сенсу

3) вони створюються у мові, а використовуються як готові одиниці. На відміну від слова, фразеологічна одиниця може бути розділена на окремо структуровані елементи та трансформована синтаксично [53, с. 12].

У лінгвістиці фразеологічні одиниці класифікують за найрізноманітнішими ознаками. Наприклад, найбільш поширеною є класифікація, заснована на різному ступені ідіоматичності компонентів у складі фразеологізму [3, с. 175].

Згідно з нею виділяють три основні типи фразеологічних одиниць:

- фразеологічні зрощення;
- фразеологічні єдності;
- фразеологічні поєднання.

Досить часто у лінгвістиці поняття «ідіома» сприймається як синонім до поняття «фразеологічна одиниця». Однак існують підходи, котрі чітко розмежовують різницю між ідіомами та іншими образними мовними одиницями. Наприклад, згідно з стилістико функціональною класифікацією фразеологічних одиниць виділяють стилістично нейтральні стійкі вирази (*give a free hand* – укр. *давати повну свободу дій*, *on the other hand* – укр. *з іншого боку*) та ідіоми – вирази, що мають яскраву експресію та емоційну маркірованість (*long head* – укр. *передбачливість*). Також існує поділ фразеологічних одиниць на фраземи та ідіоми. Фраземи - це одиниці постійного контексту з

фразеологічно пов'язаним значенням одного з компонентів. Наприклад, *cold weapon* (укр. *холодна зброя*), *dog's life* (укр. *важке життя*). Ідіоми, на відміну від фразем, є повністю переосмислені мовні одиниці [7, с. 269].

Українська та англійська фразеологія має багато особливостей, тож давайте їх розглянемо.

Мова – це шлях, за допомогою якого ми проникаємо не тільки в менталітет сучасної нації, а й світогляд стародавніх людей, суспільства та самих себе, що зберігається сьогодні в прислів'ях, приказках та символах культури. Питання про взаємовплив національної культури та фразеологізмів слід розглядати в контексті більш широкої проблеми – проблеми мови, культури та фразеологічних одиниць. Суспільство та його культура всебічно впливає на мову, але мова в той же час не є пасивною формою для суспільства та культури [6, с. 23].

Життя відбивається у кожному новому фразеологізмі. За своїм значенням фразеологізм відбиває безперервний процес культурного розвитку людей, закріплює та передає культурні стереотипи за допомогою норм з покоління до покоління. Фразеологізм виступає особливим мікросвітом, який містить моральні закони та здоровий глузд, виражені в кількох словах, які предки залишають своїм нащадкам як керівництво у повсякденному житті. Водночас, культурна інформація зберігається у внутрішній формі фразеологізмів, які, будучи образними уявленнями про світ, носять національно-культурний характер [16, с. 25].

З початку свого існування фразеологізми мають певні культурні та національні особливості. Фразеологічний зміст мови є дзеркалом, в якому лінгвокультурне суспільство ідентифікує свою національну самосвідомість. В деякій мірі фразеологізми нав'язують носію мови особливу думку. Наприклад, інформацію про стиль життя суспільства: в українській – заливати сало за шкіру, розбити глека, намотати на вус, вискочив, як козак з маку; в англійській – *it's not my cup of tea*, *it's raining cats and dogs*; про поведінку: в українській – ловити гав, пекти раків, догори дригом, забивати баки, як п'яте колесо до воза,

як реп'ях до кожуха; в англійській – talk through one's hat, rolling stone, let one's hair down, to twiddle one's thumbs, to feel like a million dollar; звичаї та традиції: в українській: дістати гарбуза, носа коцюбою не дістати, шила в мішку не втаїти; в англійській – to cut the apron strings, a storm in a tea cup etc [16, с. 25].

Фразеологізм яскраво відбиває світогляд людей. Вивчення цього явища є необхідною ланкою в оволодінні мовою та вдосконаленні культури мови. Він також призначений для допомоги у перекладі художньої літератури.

Фразеологізми в українській та англійській мові є досить схожими, водночас деякі випадки можуть викликати труднощі перекладу різного ступеня: від зміни образу у вираженні до повної заміни фрази на загальну для цільової мови. Сучасні лінгвістичні дослідження показують, що фразеологія у сенсі ключових компонентів мови є універсальною. Якщо ми хочемо пояснити складність фразеологізмів, ми маємо дослідити культурні перспективи, які раніше були фрагментарними та досить індивідуальними.

Фразеологізми прямо чи побічно несуть культурну інформацію про світ і передають її від покоління до покоління, відтворюючи національну культуру та її менталітет, показуючи особливості національного образного мислення. Фразеологізм – це душа кожної національної мови, в якій розкривається дух та специфіка нації унікальним чином. Засоби фразеології відіграють важливу роль в актуалізації понять, у тому числі концептів.

За своїм походженням українські фразеологізми поділяються на:

- загальнослов'янські (наприклад, як на долоні);
- східнослов'янські (наприклад, потрапити під гарячу руку);
- українські (наприклад, піймати облизня);
- запозичені із інших мов (наприклад, ось де собака заритий (від німецької) [28, с. 224].

Варто відзначити про те, що існують фразеологізми, що мають однакове значення в українській та англійській мовах. Такі збіги можна пояснити тим, що багато українських та англійських фразеологізмів мають спільні

першоджерела: Біблія, літературні твори відомих письменників, цитати, та висловлювання історичних діячів. Також варто пам'ятати, що обидві аналізовані мови належать до індоєвропейської мовної сім'ї, тобто вони мають спільне походження [44, с. 253]

Як приклад можна навести наступні одиниці: бути на сьомому небі – *to be in seventh heaven*; грати з вогнем – *to play with fire*; жити як кіт з собакою – *a cat and dog existence*; залізні нерви – *iron nerves*; зворотня сторона медалі – *the reverse side of the coin*; немає диму без вогню – *there is no smoke without fire*; палити мости – *to burn bridges*; порушити мовчання – *to break silence*; скелет у шафі – *a skeleton in the closet*; слухати своє серце – *to listen to one's heart* [44, с. 253].

Щодо особливостей українських та англійських фразеологізмів, існують деякі мовні одиниці які мають іншу структуру в українській та англійській мовах, незважаючи на збіг семантичних характеристик. Їх можна умовно поділити на дві групи:

1. Ті, що відрізняються зображеннями, але зберігають однакову загальну структуру.

2. Ті, які використовують зовсім інші образи та засоби вираження, не мають майже нічого спільного, але передають сенс один одного під час перекладу.

До першої групи можна віднести: вбити двох зайців одним ударом (*to kill two hares with one hit*) – *to kill two birds with one stone*; купити kota в мішку (*buy a cat in a poke*) – *buy a pig in a poke*; не вартий виїденого яйця (*not worth an eaten egg*) – *not worth a bean*; німий як риба (*dumb as a fish*) – *dumb as an oyster*; спокійний як двері (*as calm as a door*) – *as cool as a cucumber*; худий як тріска (*thin as a sliver*) – *thin as a rake*; як дві краплі води (*as two water drops*) – *as two peas*. Такі випадки – цікаве явище. Вони показують схожість мислення двох народів і водночас підкреслюють різницю в їхньому способі життя [44, с. 253].

До другої групи належать такі приклади: битися як риба об лід (*to bustle like a fish on the ice*) – *to pull the devil by the tail*; біля розбитого корита (*near a*

broken trough) – back at the bottom of the ladder; бути не в своїй тарілці (to be not in your plate) – a round peg in a square hole; зірок з неба не хапає (he doesn't grab stars from the sky) – he won't set the world on fire [44, с. 253].

Мовна особистість нації індивідуальна у своїх культурних концепціях, які найбільше цікавлять лінгвістів, будучи екзистенційно значущими як для особистості, так і для мовного і культурного світу. [5, с. 51]. Культурні концепції відіграють важливу роль як в індивідуальній, так і в колективній свідомості. У лінгвокультурології загальноприйнятим є термін культурний концепт.

Первинною системою когнітивної лінгвістики є встановлення елементарних одиниць мовної свідомості. Однією з форм вербалізації таких елементарних компонентів мовної свідомості фразеологічних одиниць [13, с. 32]. Фразеологічні одиниці, відображаючи у своїй семантиці тривалий процес розвитку культури народу, фіксують і передають культурні інститути і стереотипи, стандарти та архетипи.

Науковий інтерес мовознавців насамперед зосереджується на основних поняттях, які найтіснішим чином пов'язані з культурою народу і тим самим дають найбільш повне й яскраве уявлення про специфіку його мовної свідомості. Особливо важливим поняттям є «Їжа», яке є багатогранним. Це складне психічне утворення, в якому можна виділити певні риси, що частково збігаються в українській і англійській мовних культурах.

Тому розглянемо концепт «Їжа» за допомогою аналізу фразеологізмів.

У теорії когнітивної лінгвістики проблема дослідження та репрезентації концепту «їжа» становить науковий інтерес як для лінгвістів, так і для філософів, лінгвокультурологів і психологів. Значні проблеми фразеологічної вербалізації цього лінгвістичного концепту були предметом наукових досліджень С. Аскольдова, В. Маслова, М. Молохи. Як показали спостереження, це поняття в лінгвокультурології є одним із найменш вивчених і однозначно визначених, а його значимість і культурна цінність досить високі.

Фразеологізми, в яких згадується їжа, є в будь-якій мові, ця гастрономічна лексика характеризується національною специфікою, є своєрідною концептуальною константою.

Символіка «яйця» у фразеологічній системі в певних аспектах спирається на міфологічні уявлення, але фразеологічний прототип має специфіку. Яйце, за народними уявленнями, є осередком життєвої сили; символом відродження та родючості. Яйця були ритуальною їжею і рідко використовувалися в побуті. Цікаво те, що в міфологічному просторі яйце є початком світу, а у фразеології сказано, що яйця не можуть навчити курей. У фразеологічних системах виступає «виїдене яйце»: (укр.) не вартий (не варт) виїденого яйця (вишкварки, дірки з бублика, фунта клоччя). Компонент молоко поширений у фразеологізмах, його прототипні атрибути розкривають контекст: *something belonging* – (укр.) медові та молочнірики [19, с. 739].

У системі української фразеології є специфічні фразеологічні одиниці, побудовані на основі припіднесеної інформації: *pick* → *become bad* – (аж) молоко кисне – «*it becomes unpleasant, spooku*»; молоко кисне від очей чиїх [13, р. 503]; білий → сивий – вмочити в молоко – «*to become gray (about the head, mustache, beard)*» [19, р. 139]; братися молоком – «*go gray*» [19, р. 789]; шукати кістки в молоці – «*to make turns, to demand something impossible, to scoff at something*» [13, р. 969].

Назви продуктів харчування та все, що з ними пов'язано, є ключовими лінгвістичними та культурними поняттями.

Гастрономічна культура стала комплексним явищем, одним із засобів маркування соціального та культурного статусу особистості. В українській та англійській фразеологічних системах досить широко представлені фразеологізми, які у своєму складі мають кулінарний компонент. Концепт «Їжа», як фрагмент мовної картини світу, експлікує відповідні концепти, уявлення, образи, пріоритети, стереотипи та оцінки, що відображають

специфіку національного менталітету та світогляду, традицій, звичаїв та вірувань, характерних для української та англійської культур.

2 АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11-х КЛАСІВ НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

2.1 Традиційні підходи до розвитку англomовної лексичної компетентності на основі фразеологічних одиниць в учнів 11-х класів

У сучасному динамічному світі суспільство характеризується культурним та етнічним розмаїттям, підвищенням рівня соціальної мобільності у багатьох сферах професійної діяльності, розвитком сучасних інформаційних технологій. Процеси глобалізації та інтеграції призвели до тісної взаємодії національних культур та народів.

В умовах зближення народів, подальшого взаємовпливу, взаємопроникнення та взаємозбагачення культур виникає необхідність розробки стратегії міжетнічної взаємодії. Іноземні мови мають стати інструментом взаємодії країн у дусі діалогу культур та гуманізації міжкультурних відносин. Сьогодні перед вчителями іноземної мови постала задача виховання толерантних форм свідомості та поведінки особистості щодо іншомовної комунікативної культури, поваги до цінностей інших культур, особливостей менталітету її представників, усвідомлення полікультурності суспільства. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема формування та розвитку міжкультурної компетентності учнів. В її контексті особлива увага повинна приділятися розвитку лексичної компетентності школярів, завдяки якій уможлиблюється здійснення міжкультурного діалогу. Формування лексичної компетентності слід розглядати у зв'язку з соціокультурним розвитком особистості, її здібностями та готовністю до ефективної міжкультурної взаємодії у полікультурному суспільстві. Особлива роль в контексті лексичних компетентностей належить фразеологічним одиницям [47, с. 175].

Перш за все, курс вивчення фразеології на уроках іноземної мови у 11-х класах повинен дати учням наступні знання та вміння:

- 1) визначати лексичне значення фразеологізму, відрізнити його від лексичного значення окремих слів;
- 2) давати тлумачення лексичного значення фразеологізму, взятого з контексту (описово або через підбір синонімів);
- 3) підбирати до фразеологічних зворотів синоніми та антоніми;
- 4) групувати фразеологізми за заданим критерієм основою;
- 5) активно використовувати фразеологізми під час освітнього процесу з розумінням контексту, в якому їх найкраще вживати.

Важливими завданнями в контексті використання фразеологічних одиниць як інструментів розвитку лексичної компетентності учнів 11-х класів полягає у наступному:

- необхідно включити в навчальний процес певну кількість фразеологічних одиниць, внаслідок чого велика увага приділяється розробленню принципів мінімізації та відбору навчального матеріалу;
- варто визначити ефективні способи семантизації фразеологічного матеріалу та методичної організації використання типологічно різних засобів навчання;
- слід активно використовувати мультимедійні матеріали для проведення уроків іноземної мови для збільшення зацікавленості серед учнів та для підвищення рівня наочності інформації;
- залучати учнів до інтерактивних форм проведення уроків, заохочувати їх до самостійного вибору видів діяльності на уроках іноземної мови;
- використовувати творчі методи запам'ятовування фразеологічних одиниць, наприклад, створення колажів, ментальних карт чи схематичних зображень;
- використовувати результати новітніх наукових досягнень у сфері лінгвістики, психолінгвістики та методики вивчення мов у освітній процес;

- дотримуватись принципу активності та усвідомленого сприйняття інформації, не перевантажувати учнів занадто великою кількістю інформації в межах одного уроку;
- заохочувати учнів до проведення публічних дебатів, обговорень з актуальних та важливих для них тем з активним використанням фразеологічних одиниць у їх мовленні;
- комбінувати різні види активності, націлені на засвоєння мовного матеріалу;
- дотримуватись принципу послідовності, поступово здійснюючи ознайомлення учнів з ключовими фразеологічними одиницями англійської мови.

Збагачення мови 11-класників фразеологізмами має бути відповідним психолого-педагогічним особливостям даного віку (15-18 років) та відповідати наступним критеріям:

- 1) Фразеологізми мають бути доступні розумінню дітей старшого шкільного віку.
- 2) Фразеологізми повинні відповідати етичним нормам, формувати світогляд.
- 3) Фразеологізми мають бути актуальними у можливості їх вживання у різних життєвих ситуаціях.
- 4) Фразеологізми повинні відповідати вивченому граматичному матеріалу старшої школи – відповідність фонетичних, лексичних, синтаксичних особливостей фразеологізмів рівню розвитку учнів 11 класу.

Існує ряд найкращих прийомів викладання фразеологічних одиниць. Краще це робити в усній, а не письмовій формі, і пояснювати учням, що вони розмовні, а не офіційні. Нехай учні відпрацьовують фразеологічні одиниці в діалозі, щоб допомогти їм зрозуміти, як вони використовуються в розмовній англійській мові. Не варто давати просто довгий список фразеологізмів. Варто обов'язково надати невелику добірку з 5–10 фразеологізмів (або менше!) і

пояснити кожну з них. Використовуючи фразеологічні одиниці, усталені вирази, підвищуються мовленнєві навички учнів [59].

Сьогодні вивчення лексики стало важливим у викладанні та навчанні, особливо в останні роки.

1. Використання теми.

Чудовий спосіб вивчити фразеологічні одиниці – використовувати тему. Більшість фразеологічних одиниць в англійській мові належать до тематичної групи. Наприклад, ви можете використовувати фразеологічні одиниці, пов'язані з погодою, або пов'язані зі спортом, тваринами, їжею. Використовуючи спільну тему для вивчення фразеологічних одиниць, учням легше зрозуміти значення фраз і побачити, як подібні слова можуть означати дуже різні речі.

2. Вивчення фразеологічних одиниць за малюнками.

Надати малюнок для пояснення контексту. Це найкраще працює, якщо ви покажете зображення, яке з гумором ілюструє буквальне значення фразеологізмів. Це змусить учнів сміятися, але також допоможе їм зрозуміти або здогадатися, що означає фраза. Фразеологічні одиниці сповнені барвистих образів, ідеально підходять для карток або фотографій. Покажіть малюнок учням і нехай вони відгадають значення фразеологізмів.

«When pigs fly». Meaning – something that will never happen.

Ex: I asked my boss if I could go on two-month vacation, he said yes, when pigs fly!

3. Створюйте невеликі групи для презентації діалогів.

Написання діалогів і гра по ролях під час читання.

У діалогах учні можуть розіграти ситуації, щоб практикувати звичайні розмови, а також діалоги пропонують учням достатньо практики з базовими навичками мовлення в контексті. По-перше, діалоги можна розглядати як короткі п'єси та використовувати їх для того, щоб учні їх розігрували, а не просто читали вголос.

Більше того, діалоги, які пишуть учні, функціонують як базове спілкування на всіх рівнях. Крім того, об'єднання учнів у пари для гри у ролях

в щоденних діалогах є ефективним способом усної практики для різного віку та рівня [4, с.13]. Окрім вищесказаного можна додати, що учні навчаються краще, коли їм надається можливість спільної діяльності, оскільки вони можуть взаємодіяти з однолітками та отримувати задоволення від навчання.

«Happy camper» Meaning: щаслива та життєрадісна людина. Навчальні поради: Поясніть фразеологічну одиницю та попрактикуйтесь у зразку діалогу. Запитайте своїх учнів, що робить їх щасливими. Крім того, потренуйтеся використовувати ідіому в запереченні.

Наприклад, «Я сьогодні нещасливий».

Зразок діалогу: Luke: Mike, why are you so happy today ти?

Mike: Well, I made a perfect score on my English test. I also won first prize in an English writing contest and received a prize. So yes, I'm a happy camper today».

4. Гра «Вгадай».

Напишіть на дошці три або чотири ідіоми, які стосуються однієї теми (наприклад, тварини, їжа, частини тіла). Нехай учні попрацюють у групах, щоб перевірити, чи зможуть вони здогадатися про значення фразеологізмів. Пройдіться по своєму класу та перевірте їхні відповіді, нараховуючи бали за будь-яке правильне визначення. Потім поділіться значеннями фразеологізмів зі своїм класом і наведіть їх приклад у контексті. Перейдіть до іншої групи фразеологічних одиниць навколо другої теми. Повторіть вправу. Виграє та команда, яка першою набере десять балів.

Переваги читання іноземної літератури для вивчення фразеологічних одиниць. Також, одним із найефективніших прийомів викладання фразеології у школі по праву можна вважати використання зарубіжної літератури. На наш погляд, недостатньо уваги приділяється питанню використання зарубіжної літератури в процесі навчання фразеології. Ефективність використання автентичного художнього тексту, який може слугувати опорою при навчанні фразеологічних одиниць, не повністю описана та перевірена. Фразеологічні звороти завдяки своїй художній природі широко використовуються в художній творчості. Вивчення фразеології викликає емоційний відгук, значно посилює

інтерес і підвищує мотивацію до мовної діяльності і до предмета в цілому (цим диктується процес засвоєння фразеологізмів). Читання зарубіжної літератури збагачує словниковий запас учнів, розширює знання про фразеологізми та усталені вирази. Використання зарубіжної літератури підвищить ефективність роботи, зробить уроки незвичайними та такими, що запам'ятовуються. Інакше кажучи, одним із таких прийомів може стати використання зарубіжної художньої літератури в рамках домашнього читання [46, 26-33 с.]. Фразеологія є ключовим чинником удосконалення сприйняття учнями прочитаного й сприйнятого на слух, поряд із плавністю й точністю у продукуванні. Розмовна діяльність, дискусія чи робота в парах є складними та надзвичайно мотивуючими, а акцент на фразеології робить мову природною та автентичною. Ефективне та захоплююче навчання фразеологічних одиниць допоможе учням не тільки зрозуміти мову, але й свідомо оволодіти нею.

Отже, вищезазначені заходи допомагають подолати деякі лінгвістичні проблеми, викликані вивченням фразеологічних одиниць, прислів'їв і приказок, і дають чудовий приклад того, як культура проникає в мову.

Рекомендовані способи навчання можуть допомогти вчитися якомога легше й швидше, а саме підвищити інтерес учнів до вивчення мови, розвинути здатність до мислення, виробити чудовий стиль мовлення.

2.2 Система вправ для активізації навчання одинадятикласників лексичного матеріалу на основі фразеологічних одиниць

У процесі дослідження нами була розроблена система вправ, щоб сформувати англomовну лексичну компетентність використовуючи фразеологічні одиниці з концептом їжі у учнів 11-х класів. Ми керувались трьома етапами формування АЛК, які описані у пункті 1.3 та створили вправи згідно з темою навчальної програми.

Загалом учням вдалось вивчити 5 тем з концептом їжі, а саме концепти: напоїв, фруктів та овочів, хліба, смаків та яєць. На кожному

експериментальному уроці одинадцятикласники вивчали по 10 нових фразеологічних одиниць.

Тепер розглянемо конкретні приклади вправ, розроблені нами. Приклад 1.

Task: Make notes of the phraseological units and try to remember.

Мета: ознайомити учнів з новими фразеологічними одиницями, які стосуються концепту напоїв, хліба, смаків, фруктів та овочів та яєць.

Прийом: робота з медійним матеріалом, конспектування висловів перекладом.

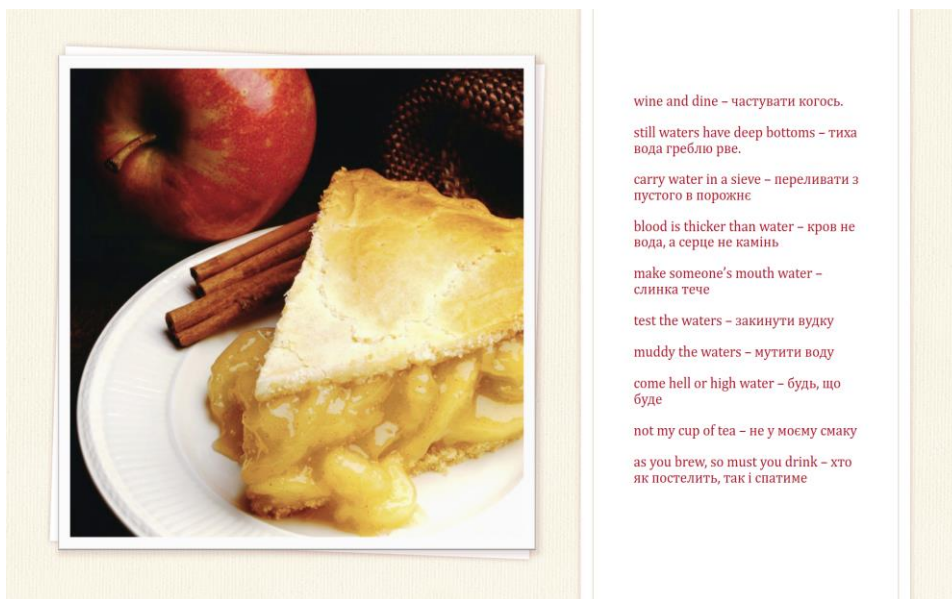

Рис. 2.1 – Phraseological units with the concept of drinks

Інші приклади вправ можна переглянути у Додатку Б.

Приклад 2.

Мета: удосконалити розуміння учнями нових фразеологічних одиниць.

Прийом: робота з роздавальним матеріалом; з'єднати фразеологічні одиниці з їх значеннями.

Вправа присвячена фразеологічним одиницям з концептом напоїв.

Task: Match the phraseological units with their meanings.

1. wine and dine
2. still waters have deep bottoms
3. carry water in a sieve
4. blood is thicker than water
5. make someone's mouth water

6. test the waters
 7. muddy the waters
 8. come hell or high water
 9. not my cup of tea
 10. as you brew, so must you drink
- a) it makes you want to eat it
 - b) this phraseological unit means that family relationships are stronger than others
 - c) acceptance of the actions consequences ...
 - d) to entertain someone by giving them an expensive meal and wine
 - e) to be shy for unknown people, but ...
 - f) to do something useless ...
 - g) no matter what happens means ...
 - h) something you're bad at ...
 - i) if you test the waters, or test the water, you experiment to see how successful or acceptable something is before implementing it.
 - j) if somebody muddies the waters, he or she makes the situation more complex or less clear ...

Приклад 2.1

Вправа присвячена фразеологічним одиницям з концептом хліба.

Task: Match the phraseological units with their meanings.

1. bread upon waters
2. bread buttered on both sides
3. all bread is not baked in one oven
4. long bread
5. to know on which side one's bread is buttered
6. below the breadline
7. man does not live by bread alone
8. to break bread with

9. daily bread

10. bread and butter

a) live in very poor conditions

b) people need not just food in order to have a good and healthy life, but also art, music, poetry

c) to eat with someone

d) the money we need to pay for something necessary, such as food

e) a job or activity that provides you with the money you need for living

f) to do something good or take a risk without expecting something in return

g) all people are different

h) to profit from two things at the same time, especially when those things seem contradictory or incompatible

i) a large amount of money

j) to know how to act or how to treat others in order to get what they want

Приклад 2.2

Вправа присвячена фразеологічним одиницям з концепцією фруктів та овочів.

Task: Match the phraseological units with their meanings.

1) to have a pea brain

2) a hot potato

3) to tread on smb's corns

4) a couch potato

5) tree is known by its fruit

6) apple of someone's eye

7) to go bananas

8) cool as cucumber

9) life is just a bowl of cherries

10) to spill the beans

- a) a greatly cherished thing or person.
- b) to go crazy both in a good way and a bad way about something
- c) life is easy
- d) reveal a secret
- e) relaxed and non-emotional
- f) unintelligent or stupid
- g) something dangerous or difficult to deal with
- h) to offend or hurt someone by touching on a sensitive subject
- i) a person who watches a lot of television and does nothing useful
- j) people are determined by their actions or the results thereof

Приклад 2.3

Вправа присвячена фразеологічним одиницям з концепцією смаків.

Task: Match the phraseological units with their meanings.

- 1) take the bitter with the sweets
- 2) sweet tooth
- 3) piece of cake
- 4) once milk becomes sour, it can't be made sweet again
- 5) as sour as vinegar
- 6) have your cake and eat it
- 7) sweeten the pot
- 8) sweet Jesus
- 9) spice up
- 10) sell like hot cakes
- a) unpleasant or ill-tempered
- b) not happy with one thing, a person wants it all
- c) to make something more desirable
- d) used to add emphasis, particularly by Catholics.
- e) to make more extravagant or fun
- f) very quickly sell

- g) to accept positive things with negative things
- h) a person who likes sweets very much
- i) very easy
- j) what is done, cannot be undone

Приклад 2.4

Вправа присвячена фразеологічним одиницям з концепцією смаків.

Task: Match the phraseological units with their meanings.

- 1) to egg someone on
- 2) a bad egg
- 3) a good egg
- 4) egg today is worth a hen tomorrow
- 5) eggs can't teach the hen
- 6) half an egg is better than an empty shell
- 7) to put all eggs in one basket
- 8) to walk on eggshells
- 9) can't boil an egg
- 10) sure as eggs
- a) better something, than nothing
- b) to depend for your success on a single person or plan of action
- c) about someone who can't even prepare a simple dish
- d) to have very careful and diplomatic behaviour when dealing with a very delicate situation.
- e) doubtlessly
- f) to encourage a person to do something silly
- g) a person with bad reputation
- h) a person with good reputation
- i) it is better to have something less valuable in one's immediate possession than to pursue something more valuable that one may not be able to obtain

j) young and inexperienced people
should not try to educate older and more experienced

Приклад 3.

Мета: формування шаблонів використання нових фразеологічних одиниць.

Прийом: заповнити речення пропущеними фразеологічними одиницями з концептом напоїв (використання роздавального матеріалу).

Task: Complete the sentences with the right phraseological units from the list.

wine and dine; still waters have deep bottoms; carry water in a sieve; blood is thicker than water; make someone's mouth water; test the waters; muddy the waters; come hell or high water; not my cup of tea; as you brew, so must you drink.

1. "So Ben," said the doctor, sadly, "here you are. As you _____, my boy. Heaven knows, I cannot find it in my heart to blame you."
2. All the arrangements have been made for our holiday, so I don't want you to _____ by not coming.
3. I'm an old fashioned girl at heart I like to be _____ on the first few dates.
4. The smell of fish and chips made my _____ ...
5. I will confess to you that I took on this perilous job and that I mean to see it through, _____!
6. Who would rule a nation when he could have easier work, such as _____?
7. _____, but nothing is thicker than money.
8. You look so dreadfully close. _____. I feel you've got a secret life full of terrific things.
9. Perhaps you should go to a couple of meetings to _____ before you decide whether to join the club.
10. I don't practice sport, because it's not my _____.

Приклад 3.1

При́йом: заповнити речення пропущеними фразеологічними одиницями з концептом хліба (використання роздавального матеріалу).

Task: Complete the sentences with the right phraseological units from the list.

bread and butter; bread upon waters; bread buttered on both sides; all bread is not baked in one oven; long bread; to know on which side one's bread is buttered; below the breadline; man does not live by bread alone; to break bread with; daily bread.

1. My mother always wanted me to be as my father, but it is unreal, _____.
2. You can't be on the voting committee and give yourself an award—you can't have _____!
3. I wonder how much _____ this terrible flat will cost.
4. He pretends to be impartial, but listen to me, he knows which _____.
5. Janet earns her _____ as a shop assistant.
6. Tutoring is my _____ right now.
7. When I entered the university, I was _____.
8. Art makes some fundamentals of life visible – _____.
9. My parents are _____ with their friends in the restaurant, so just come visit.
10. He helped me to get the license and said that it was _____.

Приклад 3.2

При́йом: заповнити речення пропущеними фразеологічними одиницями з концептом овочів та фруктів (використання роздавального матеріалу).

Task: Complete the sentences with the right phraseological units from the list.

apple of someone's eye; to go bananas; life is just a bowl of cherries; to spill the beans; cool as cucumber; to have a pea brain; a hot potato; to tread on smb's corns; a couch potato; tree is known by its fruit.

1. Our teacher thinks we have _____, as we never understand Maths.
2. The war issue is a political _____ for all European leaders.

3. A stranger _____ her _____, when began to speak about pets.
4. He doesn't need sport practicing - he is basically a _____!
5. Well, I hope you know what kind of a person Mike really is. A _____, a man by his deeds.
6. My newborn is the _____.
7. We all _____ on this job on Mondays...
8. Life is just a _____, when you are a wife of millionaire.
9. My best friend _____ to the all classmates about my new boyfriend.
10. I thought I would be irritated, but I was _____.

Приклад 3.3

Прийм: заповнити речення пропущеними фразеологічними одиницями з концептом смаків (використання роздавального матеріалу).

Task: Complete the sentences with the right phraseological units from the list.

take the bitter with the sweets; sweet tooth; piece of cake; once milk becomes sour it can't be made sweet again; as sour as vinegar; have your cake and eat it; sweeten the pot; Sweet Jesus; spice up; sell like hot cakes.

When my mom passed an exam, she was _____, maybe something unpleasant happened.

I worked at home so I could raise my family and still earn money, I believe I wanted to _____ too.

I always wanted my own sport car and when my neighbours bought a brand-new one, it only _____, as I saw it every day and night.

Sweet _____, what is that?

A few abilities could _____ the gameplay.

Appartments in Tokio are _____.

After divorce I _____.

My brother grabbed a cake, I can't stand his temperament, as he is a _____.

And now you speak Japanese, English must be a _____ for you.

I broke my favourite mug, my grandpa presented it to me 15 years ago, I hate myself now, but _____...

Приклади 4-4.2

Мета: формування шаблонів використання нових фразеологічних одиниць.

Прийом: обирання правильної відповіді під час гри на освітньому веб-ресурсі Kahoot.

<https://create.kahoot.it/share/eggs-phraseological-units-choose-the-right-answer/b275ff38-37eb-49dc-b87d-ac2571517524>

<https://create.kahoot.it/share/drink-phraseological-units-choose-the-right-answer/3fd4813b-536b-4ba1-a4ca-4181bf79adb5>

<https://create.kahoot.it/share/bread-phraseological-units-choose-the-right-answer/390b62bd-01e0-498e-8253-87caaf804214>

Приклад 5

Мета: комунікативна практика, самостійне вживання фразеологічних одиниць в усному мовленні.

Прийом: бесіда, учні задають один одному питання та відповідають використовуючи фразеологічні одиниці з концептом їжі.

Task. Create your own examples of questions and answers, which should have food phraseological units.

Приклад 5.1

Прийом: бесіда, учні задають один одному питання та відповідають використовуючи фразеологічні одиниці з концептом їжі.

Task. Describe the pictures orally using food phraseological units with the drinks concept.

Рис. 2.2 – Describe the pictures using phraseological units with food concept

Приклад 5.2

Task. Describe the pictures orally using food phraseological units with the bread concept.

Рис. 2.3 – Describe the pictures using phraseological units with food concept

Приклад 6-6.1

Мета: формування шаблонів використання нового слова.

Прийом: вправи на підбір синонімів до фразеологічних одиниць на освітньому веб-ресурсі Kahoot.

<https://create.kahoot.it/details/34bc7b3b-11cb-4d7c-a3c2-8425cee2d00d>

<https://create.kahoot.it/details/7431c659-3a1b-4672-94c9-68c1dc1d0817>

2.3 Експериментальна перевірка ефективності запропонованої системи вправ для активізації процесу розвитку англомовної лексичної компетентності за допомогою фразеологічних одиниць в учнів 11-го класу

Експериментальна перевірка розробленої методики використання фразеологічних одиниць у формуванні англомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів проводилась на базі Хмельницької гімназії №1 імені Володимира Красицького.

Перед експериментом був здійснений зріз, який допоміг розділити учнів 11-В класу на 2 групи, а саме на контрольну групу, яка продовжувала навчання за методикою викладача та експериментальну групу, яка вчилася за самостійно-розробленими вправами. До експериментальної групи увійшли 10 учнів, а 11 учнів залишилися у контрольній групі. Тему для вивчення було обрано згідно з шкільною програмою 11-го класу. При проведенні педагогічного експерименту ми дотримувалися усіх норм відповідно до зазначених настанов та рекомендацій.

Експеримент включав описані етапи: 1) організація та проведення передекспериментального зрізу для визначення в учнів рівня володіння англомовною лексичною компетентністю (АЛК) в письмі та говорінні; 2) проведення власне експерименту для активізації нової системи вправ, які були самостійно створені; 3) контроль результатів педагогічного експерименту для перевірки рівня засвоєння учнями нового матеріалу за допомогою розробленої системи вправ; 4) інтерпретація результатів за допомогою математичних розрахунків та їх обґрунтування.

Основною метою у здійсненні педагогічного експерименту була розробка вправ згідно з сприйняттям та інтересами учнів. Формування АЛК слід розглядати у зв'язку з соціокультурним розвитком особистості, її здібностями та готовністю до ефективної міжкультурної взаємодії у полікультурному суспільстві. Особлива роль в контексті лексичних компетентностей належить фразеологічним одиницям. На експериментальних заняттях задля формування лексичної компетентності пропонувались комбінування різних видів

активностей, націлених на засвоєння мовного матеріалу та дотримання принципу послідовності, поступово здійснюючи ознайомлення учнів з ключовими фразеологічними одиницями англійської мови. Тому були проведені усі чотири етапи педагогічного експерименту.

Передекспериментальний зріз був поділений на декілька стадій, що дозволяли зберегти чистоту експерименту: 1 – розподіл учнів на групи, у контрольну, як було вищесказано 11 учнів та експериментальну 10 учнів; 2 стадія – передекспериментальний зріз, який тривав дві академічні години та був проведений в кожній з груп. Обидві групи отримали однакові завдання, які найкраще підходили для перевірки АЛК в говорінні та письмі; 3 стадія – аналіз отриманих в ході зрізу результатів та їх тлумачення.

Завдання розроблені для перевірки АЛК у письмі та говорінні були розроблені самостійно, а також відповідали середньому ступіню володіння англійською мовою за загальноєвропейською шкалою мовної компетентності CEFR, тобто B1. Перевірка рівня сформованості АЛК відбувалась за допомогою поєднання різних вправ, які були передані учням як роздавальний матеріал: 1) виконання вправи на сполучення фразеологічних одиниць з їх значенням; 2) виконання вправи на доповнення фразеологічної одиниці; 3) наочна вправа на підбір синонімів до фразеологічної одиниці за допомогою освітнього веб-ресурсу Kahoot; 4) вправа у якій потрібно скласти 5 речень, використовуючи фразеологічні одиниці, така вправа дозволяє перевірити знання граматичних структур у учнів, орфографію та пунктуацію, а також рівень знань лексики, якою вони володіють. Вцілому вищезазначені вправи корисні тим, що допомагають учням задіяти усі типи мислення 5) наочна вправа, суть якої полягає в описі картинок використовуючи фразеологічні одиниці. Тип такої вправи дозволяє перевірити рівень володіння говоріння у учнів. Зазвичай учні, особливо підлітки не в захваті від публічної комунікації через психологічні бар'єри або через інші фактори, цьому питанню важливо приділяти увагу, тому не лише на передекспериментальному зрізі, але й взагалі протягом усього педагогічного експерименту учні комунікували з вчителем і безпосередньо між

собою, що створювало приємну та невимушену атмосферу на заняттях. Кожному учню приділялось не більше трьох хвилин. Після відповіді були зроблені короткі нотатки про помилки, вміння застосовувати різні граматичні структури та рівень лексики, яку використовував учень під час усної комунікації.

Критерії оцінювання ступеня сформованості АЛК в говорінні були розроблені у вигляді таблиці відповідно до вимог навчальної програми (Таблиця 2.1). В загальному сума усіх завдань становила 42 бали. Згідно з навчальною програмою ступені сформованості АЛК розділяють на чотири рівні – низький, середній, достатній та високий. У такому разі, учень знаходився на високому рівні, якщо він набрав 42 - 34 бали; на достатньому – 33 - 25 балів; на середньому – 24 – 14 балів; на початковому – 13 – 0 балів. За неправильну відповідь бали не нараховувалися. Максимальна сума балів в точності відповідала кількості завдань, які виконували учні під час зрізу.

Таблиця 2.1 Критерії оцінювання ступеня сформованості АЛК.

Критерії	Показники	Бали
Точність розуміння фразеологічних одиниць	Вміння правильно розуміти та інтерпретувати фразеологічні одиниці.	12
	Вміння закінчити фразеологічні одиниці правильною ЛО.	10
Критерій заміюваності фразеологічних одиниць	Вміння правильно підібрати синонімічний ряд.	10
Самостійне відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні.	Вміння будувати граматично правильні конструкції та речення, вживаючи фразеологічні одиниці в писемному мовленні.	5
	Вміння використовувати лексику відповідно до поставлених комунікативних завдань в монологічному мовленні.	5

Перевірка критерію точності розуміння фразеологічних одиниць відбувалась шляхом виконання наступних вправ, які були запропоновані учням під час виконання передекспериментального зрізу. Нижче наведено приклад завдання для учнів:

Показник: Вміння правильно розуміти та інтерпретувати фразеологічні одиниці.

Task 1. Choose the meaning of the phraseological units.

1. make someone's mouth water.
2. To know on which side one's bread is buttered.
3. Tree is known by its fruit.
 - a) To know how to act or how to treat others in order to get what they want.
 - b) *People are determined by their actions or the results thereof.*
 - c) It makes you want to eat it.

Task 2. Complete the phraseological units.

1. Take the bitter with _ _ _ _ _
2. Sell like hot _ _ _ _ _
3. Can't boil an _ _ _ _
4. Eggs can't teach the _ _ _ _ _
5. As sour as _ _ _ _ _

За критерій точності розуміння фразеологічних одиниць максимальна кількість балів становить – 22 бали. Відповідно учень на низькому рівні 1–7, на середньому рівні від 8–12, на достатньому 13–17 і на високому рівні 18-22 балів (Таблиця 2.2). Кількість балів відповідає кількості завдань. Якщо учень робить помилку то бал не зараховується.

Таблиця 2.2 Показники передекспериментального зрізу ступеня сформованості АЛК в письмі за критерієм точності розуміння фразеологічних одиниць.

Ступені сформованості АЛК	Бали	Чисельність учнів в ЕГ	Чисельність учнів в КГ	Чисельність ЕГ у %	Чисельність КГ у %
Низький	1-7	-	3	-	27,5 %
Середній	8-12	6	3	60 %	27,5 %
Достатній	13-17	3	4	30 %	36 %

Високий	18-22	1	1	10 %	9 %
Сума:		10	11	100%	100%

Перевірка критерію замінюваності фразеологічних одиниць відбувалась шляхом виконання завдання на освітньому веб-ресурсі Kahoot, яке було спрямоване на контроль вміння підібрати синонімічний ряд. Для цього було розроблене нижченаведене завдання.

Показник: Вміння правильно підібрати синонімічний ряд.

Task 3. Choose the synonyms to the phraseological units.

Приклад – Рис. 2.1(Додаток Б)

Відповідно до завдань, що використовувалися для перевірки сформованості АЛК за критерієм замінюваності фразеологічних одиниць, 10 балів – це максимальна кількість, яку можна отримати при виконанні вправ. Тобто, учень на низькому рівні отримує 1-3 бали, на середньому 4-6 балів, на достатньому від 7-8 балів та на високому 9-10 балів. Усі показники передекспериментального зрізу вказано в показниках сформованості АЛК за критерієм замінюваності фразеологічних одиниць в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 Показник передекспериментального зрізу ступеня сформованості АЛК за критерієм замінюваності фразеологічних одиниць.

Ступені сформованості АЛК	Бали	Чисельність учнів в ЕГ	Чисельність учнів в КГ	Чисельність ЕГ у %	Чисельність КГ у %
Низький	1-3	-	-	-	-
Середній	4-6	3	5	30 %	46 %
Достатній	7-8	4	4	40 %	36 %
Високий	9-10	3	2	30 %	18 %
Сума:		10	11	100%	100%

Фінальним критерієм для перевірки ступеня сформованості АЛК є критерій самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні. Головні показники до цього критерію є вміння будувати граматично правильні конструкції та речення, вживаючи фразеологічні одиниці в монологічному писемному мовленні та вміння використовувати лексику відповідно до поставлених комунікативних завдань в монологічному мовленні. Для перевірки були запропоновані наступні розроблені вправи.

Показник: вміння будувати граматично правильні конструкції та речення, вживаючи фразеологічні одиниці в монологічному писемному мовленні.

Task 4. Create your own examples of sentences, which should have food phraseological units.

Task 5. Describe the pictures orally using listed food phraseological units.

A couch potato, life is just a bowl of cherries, to go bananas, bread and butter, muddy the waters, wine and dine, as you brew so must you drink, long bread, spice up, to walk on eggshells.

Приклад – Рис. 2.2 (Додаток Б)

Відповідно до завдань, що використовувалися для перевірки сформованості АЛК за критерієм самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні. Таким чином, 10 балів – це максимальна кількість, яку можна отримати при виконанні вправ. Тобто, учень на низькому рівні отримує 1-3 бали, на середньому 4-6 балів, на достатньому від 7-8 балів та на високому 9-10 балів. Усі показники передекспериментального зрізу вказано в показниках сформованості АЛК за критерієм самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 Показник передекспериментального зрізу ступеня сформованості АЛК за критерієм самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні.

Ступені сформованості АЛК	Бали	Чисельність учнів в ЕГ	Чисельність учнів в КГ	Чисельність ЕГ у %	Чисельність

					КГ у %
Низький	1-3	1	2	10%	18,5 %-
Середній	4-6	3	3	30 %	27 %

Продовження таблиці 2.4

Достатній	7-8	3	4	30 %	36 %
Високий	9-10	3	2	30 %	18,5 %
Сума:		10	11	100%	100%

Отже, результати передекспериментального зрізу нам показали, що відсоток учнів з низьким ступенем сформованості англомовної лексичної компетентності в говорінні в обох групах є мінімальним. Кількість учнів, які знаходяться на середньому рівні становить близько 30% в обох групах, на достатньому рівні в ЕГ і КГ – 30 та 36%, а на високому – 30% у ЕГ, що переважає над КГ у 12%, тобто рівень у ЕГ не значно, але кращий. В цілому, рівень в обох групах майже однаковий.

З метою поглиблення знань учнів та удосконалення АЛК було розроблено систему вправ основною метою яких було поглибити знання учнів у фразеології, а саме фразеологічних одиниць на тему Їжа. Ці вправи були представлені лише на заняттях у експериментальній групі, а в контрольній групі навчання проводилось за традиційною методикою викладача. Навчання за самостійно розробленими вправами тривало 2 тижні. Після експериментальних занять за новою методикою з метою оцінки результативності нововведень було здійснено післяекспериментальний зріз в обох групах. Результати післяекспериментального зрізу та його ефективність продемонстровані нижче.

Таблиця 2.5 Показники післяекспериментального зрізу ступеня сформованості АЛК в письмі за критерієм точності розуміння фразеологічних одиниць.

Ступені сформованості АЛК	Бали	Чисельність учнів в ЕГ	Чисельність учнів в КГ	Чисельність ЕГ у %	Чисельність КГ у %
Низький	1-7	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.5

Середній	8-12	1	2	10 %	18 %
Достатній	13-17	1	6	10 %	55 %
Високий	18-22	8	3	80 %	27 %
Сума:		10	11	100%	100%

Таблиця 2.6 Показник післяекспериментального зрізу ступеня сформованості АЛК за критерієм замінюваності фразеологічних одиниць.

Ступені сформованості АЛК	Бали	Чисельність учнів в ЕГ	Чисельність учнів в КГ	Чисельність ЕГ у %	Чисельність КГ у %
Низький	1-3	-	-	-	-
Середній	4-6	-	4	-	36,5 %
Достатній	7-8	2	4	20 %	36,5 %
Високий	9-10	8	3	80 %	27 %
Сума:		10	11	100%	100%

Таблиця 2.7 Показник післяекспериментального зрізу ступеня сформованості АЛК за критерієм самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні.

Ступені сформованості АЛК	Бали	Чисельність учнів в ЕГ	Чисельність учнів в КГ	Чисельність ЕГ у %	Чисельність КГ у %
Низький	1-3	-	-	-	-
Середній	4-6	-	4	-	36 %
Достатній	7-8	4	5	40 %	46 %

Продовження таблиці 2.7

Високий	9-10	6	2	60 %	18 %
Сума:		10	11	100%	100%

Перед проведенням експерименту нами була висунута гіпотеза, що учні в ЕГ матимуть кращі результати по завершенню експерименту, аніж учні в КГ. Тобто учні в ЕГ матимуть успішніші результати при використанні нової системи вправ. Перевірка вірогідності гіпотези здійснювалася за допомогою критерію Пірсона. Саме цей критерій обґрунтовує надійність результатів з точністю до 96%.

Нижче наведена розрахункова формула критерію Пірсона:

$$\chi_{\text{емп}}^2 = N \times M \times \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{n_i + m_i}$$

N – чисельність учнів ЕГ;

M – чисельність учнів КГ;

n_i – чисельність учнів експериментальної групи, які мають середні бали за критеріями творчого (високого) (n_1), продуктивного (середнього) (n_2), репродуктивного (низького) (n_3) рівнів;

m_i – кількість учнів контрольної групи (КГ), які мають середні бали за критеріями творчого (високого) (m_1), продуктивного (середнього) (m_2), репродуктивного (низького) (m_3) рівнів;

L – шкала оцінювання, $L = 3$.

Для χ^2 -квadrat критерію рівні значущості оцінені за кількістю ступенів вільності ν , що обчислене за формулою:

$$\nu = (k - 1) \cdot (c - 1),$$

де k – кількість вибірок, стовпчиків – дві групи, s – кількість характеристик, за якими відрізняються вибірки, рядків -рівнів оцінювання -3.

Критичні величини $\chi_{кр}^2$ для рівнів значимості $P=0,05$ та $P=0,01$:

$$\chi_{кр}^2 (0,05)=5,991 \qquad \chi_{кр}^2 (0,01)=9,21$$

Рис. 2.5 Таблица з обчисленнями критерію точності розуміння фразеологічних одиниць.

Рівень	КГ (КУ)	EG (КУ)
Високий	A1	B1
Достатній	A2	B2
Середній	A3	B3

2	6	8
5	4	9
4	4	4
11	10	21
4,190476	3,809524	8
4,714286	4,285714	9
2,095238	1,904762	4
-2,19048	2,190476	0
0,285714	-0,28571	0
1,904762	-1,90476	0

E13	Значення критерія Пірсона	5,991

Рис. 2.6 Таблица з обчисленнями критерію самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні.

Результати таблиці, що зображена нижче доводять, що гіпотеза є правильною, оскільки учні, що вчилися за експериментальними вправами отримали кращі результати, ніж ті, що навчалися за традиційною системою.

Таблиця 2.8 – Оцінювання ефективності експерименту згідно з отриманих результатів.

Критерій точності розуміння фразеологічних одиниць.								
Рівень сформованості АЛК	EG				KG			
	Початок експерименту		Кінець експерименту		Початок експерименту		Кінець експерименту	
	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %
Високий	1	10	8	80	1	27,5	3	18

Продовження таблиці 2.8

Достатній	3	30	1	10	4	27,5	6	55
Середній	6	60	1	10	3	36	2	27
Низький	-	-	-	-	3	9	-	-
Критерій замінюваності фразеологічних одиниць								
Рівень сформованості АЛК	ЕГ				КГ			
	Початок експерименту		Кінець експерименту		Початок експерименту		Кінець експерименту	
	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %
Високий	3	30	8	80	2	18	3	27
Достатній	4	40	2	20	4	36	4	36,5
Середній	3	30	-	-	5	46	4	36,5
Низький	-	-	-	-	-	-	-	-
Критерій самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні								
Рівень сформованості АЛК	ЕГ				КГ			
	Початок експерименту		Кінець експерименту		Початок експерименту		Кінець експерименту	
	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %	кільк.уч	у %
Високий	3	30	6	60	2	18,5	2	18
Достатній	3	30	4	40	4	27	5	46
Середній	3	30	-	-	3	36	4	36
Низький	1	10	-	-	2	18,5	-	

По вищенаведеній таблиці можна зробити висновок, що експеримент був ефективним, так як результати у ЕГ покращились удвічі, а де-не-де й утричі, у той час як результати КГ особливо не змінилися.

Для кращого розуміння обчислень нижче наведені діаграми з результатами (Рис. 2.8-2.10).

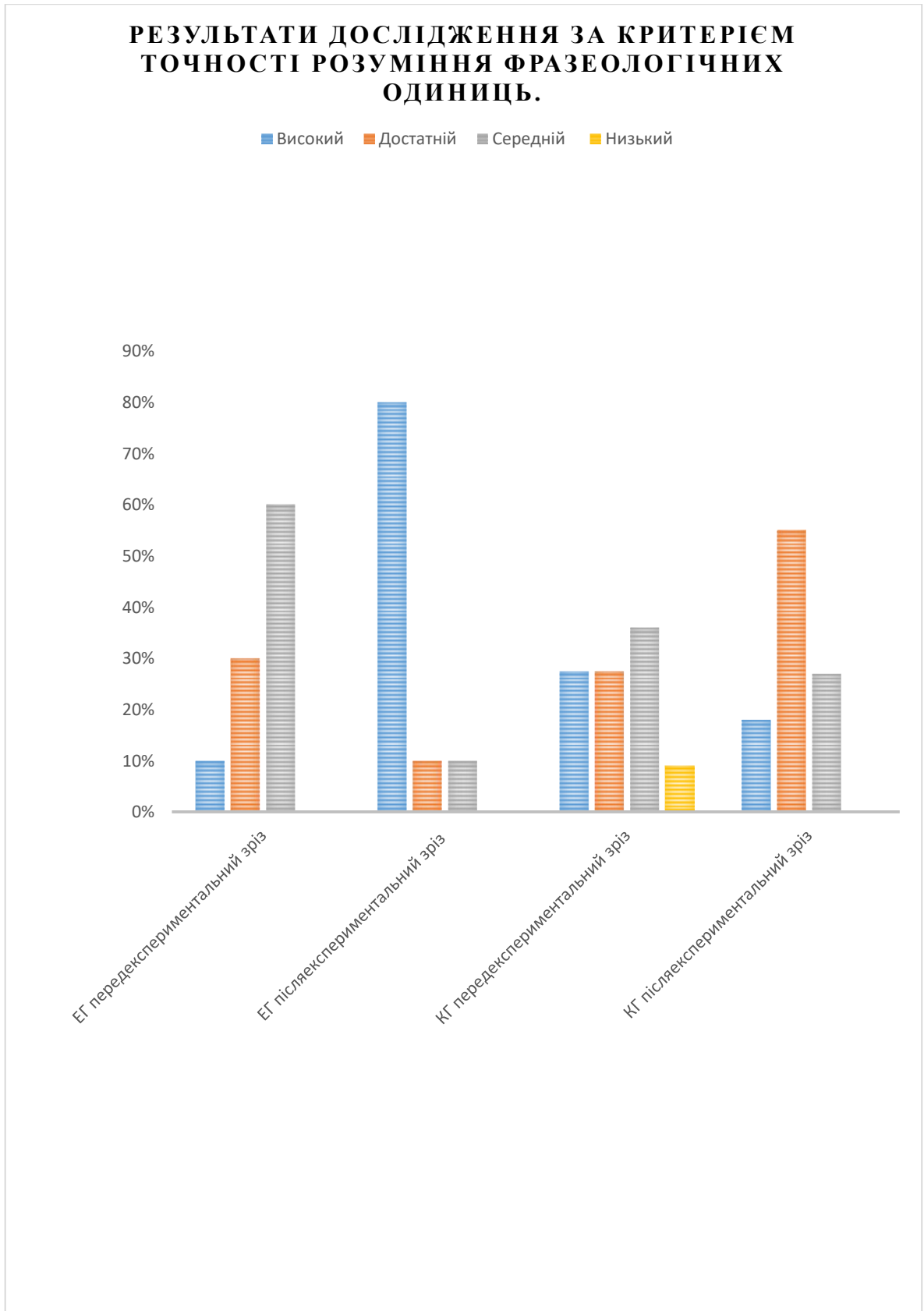

Рис. 2.8 Результати ефективності нової системи вправ в порівнянні з традиційною методикою.

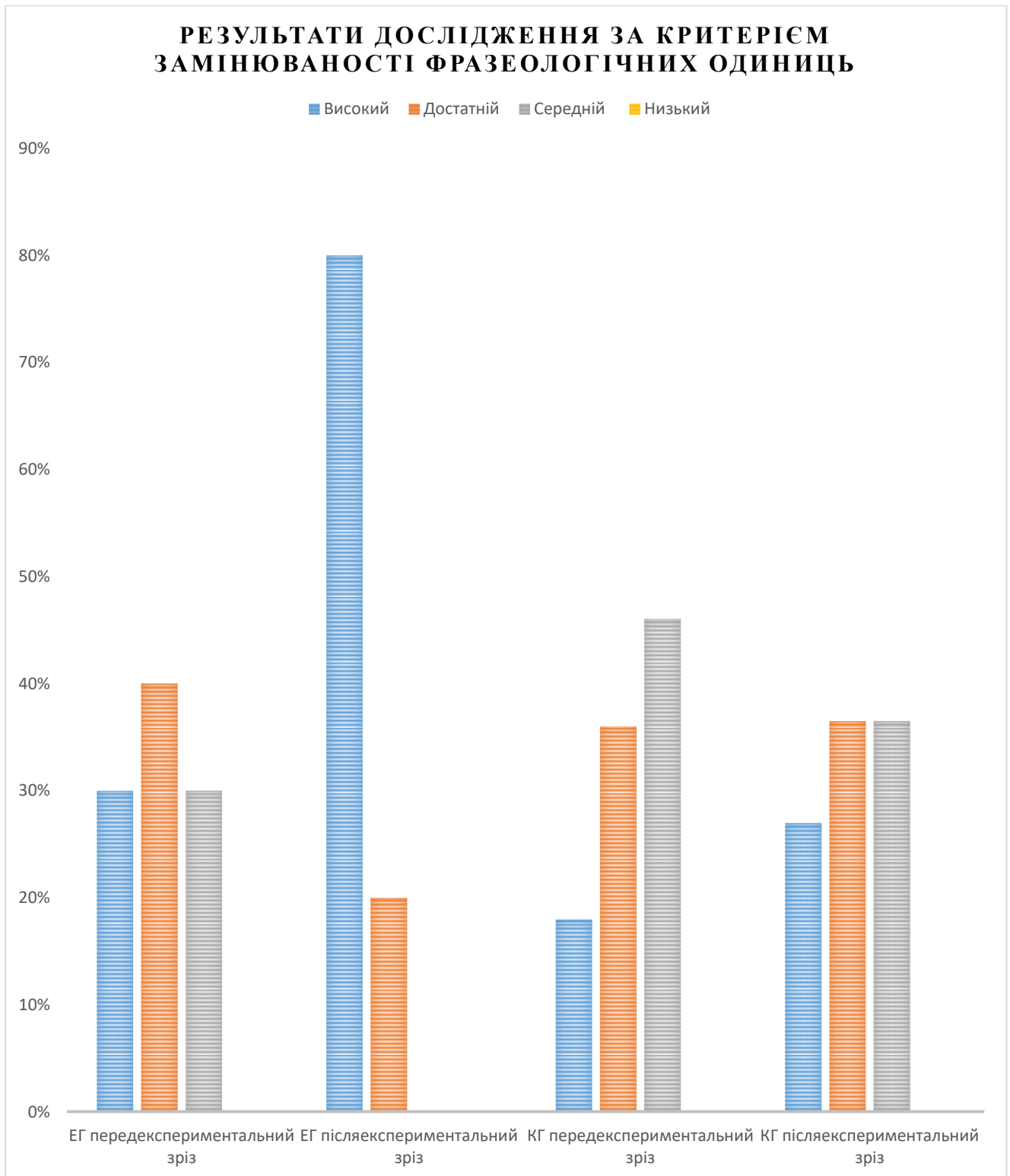

Рис. 2.9 Результати ефективності нової системи вправ в порівнянні з традиційною методикою.

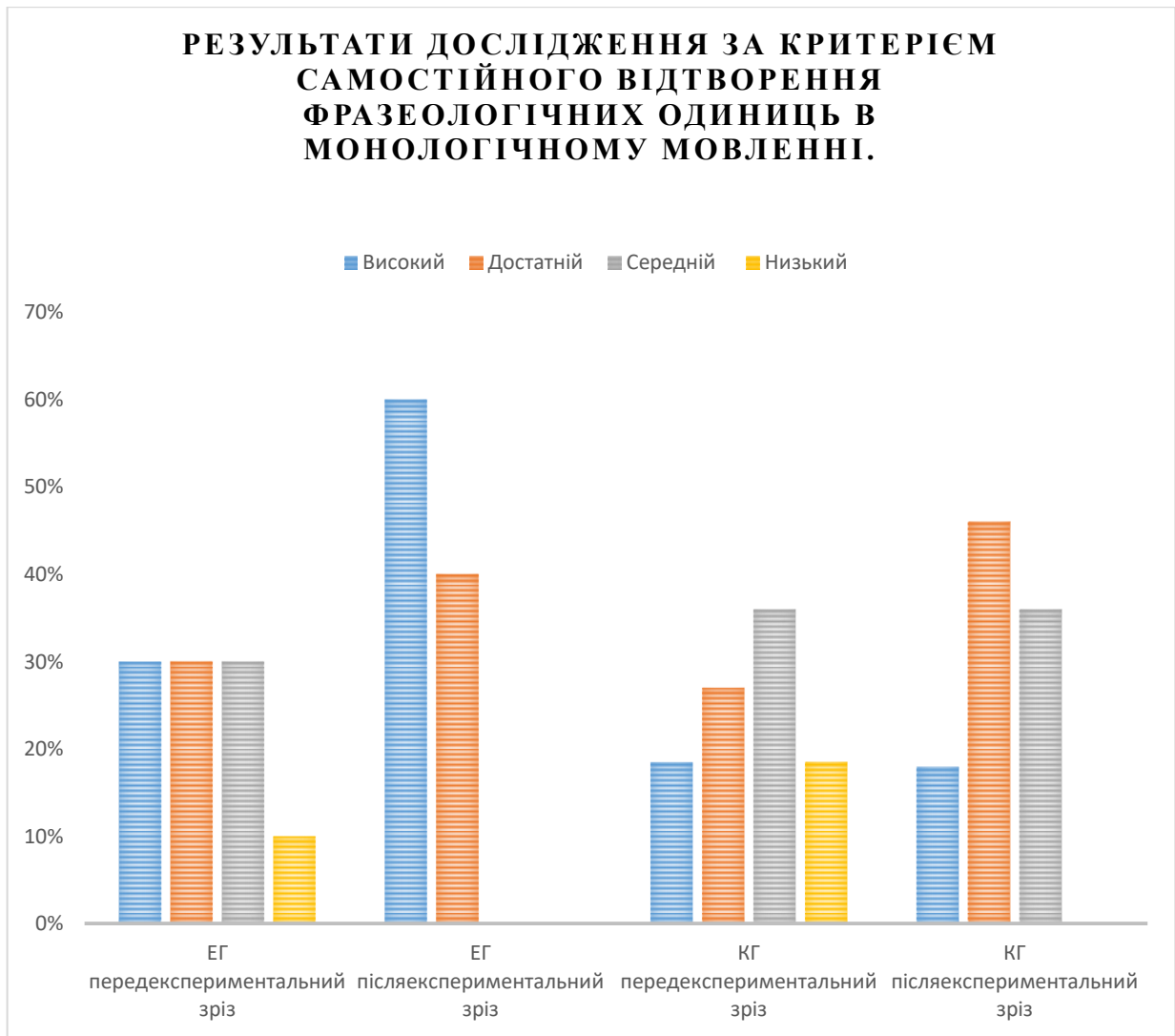

Рис. 2.10 Результати ефективності нової системи вправ в порівнянні з традиційною методикою.

Отже, за результатами проведеного експерименту можна зробити висновок, що гіпотеза вірна та запропонована система вправ була ефективною під час навчання. Завдяки фразеологічним одиницям учні змогли покращити рівень своїх знань.

ВИСНОВКИ

Зазначені у вступі завдання дипломної роботи були виконані у повному обсязі, результати проведеного експерименту підтверджують те, що мета дослідження досягнута.

1. Виявлено психолого-педагогічні особливості засвоєння англомовного лексичного матеріалу учнями 11-х класів. При написанні роботи, ми виявили, що учням необхідно пропонувати вивчати ті теми, що напряду пов'язані з англомовними країнами. Важливою умовою для підвищення когнітивної діяльності є обізнаність учнів та вчителя не лише про міри, особливо націлені на вивчення англійської мови, але й на можливі способи реалізації комунікативних потреб у освітній діяльності. Підлітковий вік є критичним з боку формування особистості, саме тому, вчителю потрібно брати до уваги всі описані у роботі психологічні особливості та зміни у свідомості учнів, щоб покращити процес викладання англійської мови у 11-х класах.

2. Охарактеризовано сутність англомовної лексичної компетентності та особливості організації процесу навчання фразеологічного матеріалу на уроках англійської мови у 11-х класах. При виконанні цього завдання ми виявили, що англомовна лексична компетентність учнів 11-х класів, визначається як їх здатність виконувати пізнавальну, практичну діяльність, мотиваційно-рефлексивно-поведінкову лексичну активність англійської мови, яка заснована на оволодінні конкретної лексики, при достеменному використанні лексем та вдалому використанні образних виразів та фразеологізмів. Тому, поняття англомовної лексичної компетентності у одинадцятикласників є більш широким, аніж визначення лексичних «знань» та «вмінь», так як складається з зорієнтованості людини, гнучкості думки, його або її подоланні стереотипів, передбаченні мовних ситуацій, які характеризуються незалежністю, цілеспрямованістю, вольовими якостями.

Фразеологічна компетентність як частина лексичної є однією з вагомих навичок у контексті володіння англійською мовою. Знання фразеології є

критерієм мовної компетентності, тобто еталоном рівня володіння мовою. Чим більше фразеологізмів учні вивчають, тим більший рівень іншомовної лексичної компетентності.

3. Досліджено особливості формування англомовної лексичної компетентності та розроблено критерії сформованості англомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів. Формування англомовної лексичної компетентності є одним із важливих напрямків підвищення якості мовної підготовки учнів. Для досягнення високого рівня сформованості англомовної лексичної компетентності видається необхідною робота щодо забезпечення послідовності відповідних етапів її формування в процесі навчання та організації оволодіння нею. На основі застосованих міжпредметних зв'язків з урахуванням мовних особливостей, лексичний матеріал також відображається в пізнавальній, мовленнєво-мисленній та навчальній діяльності учнів.

Під час проведення експерименту у 11-му класі ми розробили три критерії сформованості англомовної лексичної компетентності на основі фразеологічних одиниць. Критерій точності фразеологічних одиниць передбачав показники вміння правильно розуміти та інтерпретувати фразеологічні одиниці та вміння закінчити фразеологічні одиниці правильною лексичною одиницею. Критерій замінюваності фразеологічних одиниць передбачав правильно підібрати синонімічний ряд. Критерій самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні передбачав вміння будувати граматично правильні конструкції та речення, вживаючи фразеологічні одиниці в писемному мовленні та вміння використовувати лексику відповідно до поставлених комунікативних завдань в монологічному мовленні.

4. Розроблено систему вправ англомовної лексичної компетентності за допомогою фразеологічних одиниць у 11-х класах та експериментально перевірено ефективність системи вправ на уроках англійської мови. Згідно з кожним критерієм формування англомовної лексичної компетентності ми розробили систему вправ на основі фразеологічних одиниць. Оскільки за

навчальною програмою в період експерименту 11-ті класи вивчали тему «Їжа», то нами було прийняте рішення розробити вправи згідно з темою. Ми провели передекспериментальний зріз, де взяли участь дві групи, а саме контрольна та експериментальна. Перша вчилася за традиційною методикою з вчителем, а інша з нами за системою розроблених вправ. Вправи включали в себе декілька етапів формування англомовної лексичної компетентності. На першому етапі ми вводили нові фразеологічні одиниці та розкривали їх значення. На цьому етапі ми запропонували вправи на упізнавання, встановлення відповідності та питання правильно чи неправильно. На другому етапі ми займались рецептивно-продуктивним тренуванням та впровадили вправи на поєднання, доповнення та заміни фразеологічних одиниць. На третьому етапі ми здійснювали комунікативну практику та робили вправи, суть яких описати рисунки та створити діалоги чи монологи. Виконуючи вправи учні використовували презентації, освітні веб-ресурси та роздавальний матеріал.

Перед проведенням експерименту нами була висунута гіпотеза, що учні в експериментальній групі матимуть кращі результати по завершенню експерименту, аніж учні в контрольній групі. Тобто учні з експериментальної групи матимуть успішніші результати при використанні нової системи вправ. Перевірка вірогідності гіпотези здійснювалася за допомогою критерію Пірсона. Саме цей критерій обґрунтовує надійність результатів з точністю до 96%.

Зрештою, правдивість результатів та підтвердження нашої гіпотези було перевірено та результати виправдали очікування. Результати дослідження за критерієм точності розуміння фразеологічних одиниць показали, що майже 80% учнів з експериментальної групи мали високий рівень, в той час як у контрольній групі трішки менше 30%. За критерієм замінюваності високий рівень мали 80% учнів експериментальної групи, а в контрольній групі значно менше, лише 20%. За критерієм самостійного відтворення фразеологічних одиниць в монологічному мовленні високий рівень мали лише 20% учнів контрольної групи, у експериментальній групі показник був втричі вище, тобто

60%. Низького рівня по всіх критеріях в обох групах після завершення експерименту майже не спостерігалось.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Василюк І. Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації. Вісник Житомирського державного університету ім. І.Франка, 2004. №17. С.102-105.
2. Гальськова Н. Теорія викладання англійської мови. Лінгводидактика та методика. Видавництво: «Академія», 2004. 336с.
3. Гаращенко О. Фразеологічні одиниці та проблеми їх класифікації. Наукові записки. 2010. №3. С.176-180
4. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України: наук. журнал, 3, 2008. С.23–30.
5. Дербеньова А. Усе про мотивацію. Видавництво «Основа», 2012. 207с.
6. Дуброва О. Формування фразеологічної компетентності на уроках англійської мови за допомогою зооморфних та фітоморфних фразеологізмів. Психологія та педагогіка. 2016. С.105-106
7. Занюк С. Психологія мотивації. Навчальний посібник. 2002. 304 с.
8. Зацний Ю. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів, 2007. 228 с.
9. Калініна Л., Самойлюкевич І. Навчання творчого письма іноземною мовою у старших класах середньої школи. 2006. С.118-123.
10. Киричук О. Основи психології. Видавництво «Либідь». 2006. 632 с.
11. Козаков В., Дзвінчук Д. Інновації у навчанні та компетентність викладача: методологія і досвід. 2003.
12. Лук'янова М. Навчальна мотивація учнів: психолого-педагогічний аспект. 2008. С.27-31
13. Мосейчук О. Проблема визначення кордонів ідіоматики. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. №17. 2004. С. 269-272.

14. Ніколаєва С. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. К.: Ленвіт, 2002. С.269-284.
15. Панасюк Ю. Особливості фразеологічних одиниць із топонімічним компонентом в англійській мові. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету, №42. 2019. С.88-91.
16. Пермякова О., Коновальчук С., Шундікова І. Linguocultural peculiarities peculiarities of phraseological units in English and Ukrainian languages. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2021. С.24-32.
17. Яворська М. Methods of forming English lexical competence of high school students by means of multimedia technologies. Матеріали I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації». 2020. С.175-176.
18. Ярема І. Зміст формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому говорінні студентів металургійних спеціальностей. Вісник Запорізького національного університету. 2012. С.197-203.
19. A Phraseological Presentation of the Concept of Food in Compatible Linguocultures [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1299562.pdf>.
20. Alhaysony M. Strategies and difficulties of understanding English idioms: A case study of Saudi University EFL students. International Journal of English Linguistics. 2017.
21. Ambrose J. Why idioms are important for English language learners. Mykolaiv State Pedagogical University, 2003. P.180-182
22. Bakirova H. Terminology Is A Tool in Development of Lexical Competence. Eurasian Scientific Herald. 2022. P.69-73
23. Boers, F. Language Awareness: Understanding Idioms. Macmillandictionaries.

- com.2008.URL:<http://macmillandictionaries.com/MEDMagazine/February2008/49-LA-Idioms.html>
24. Brown, H. Principles of Language Learning and Teaching. White Plains: Longman. 2000.
 25. Busel, V. Великий тлумачний словник сучасної української мови. [Great Explanatory Dictionary of Contemporary Ukrainian Language]. Irpin: Perun. 2001. PP. 498-501.
 26. Cambridge Idioms Dictionary. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 505 p.
 27. Canale. M. & Swain, M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied Linguistics. 1980. P. 1-47.
 28. Chase, C. Blended learning combining online technology with classroom instruction, 1 of 3 make Edtech happen. 2012.
 29. Chen Y. C. & Lai H. L. Teaching English idioms as metaphors through cognitive oriented methods: A case in an EFL writing class. English Language Teaching, № 2, 2013.
 30. Chomsky, N. Aspects of the Theory of Syntax. Cambridge: M.I.T. Press. 1965.
 31. Cooper T. Teaching idioms. Foreign Language Annals, 1998.
 32. Dictionary of the Ukrainian Language: In 2 volumes, K.: Scientific Thought, 350 sec., 2000
 33. Estaji M., Hashemi M. Phraseological competence in IELTS academic writing task 2: phraseological units and test-takers' perceptions and use. Language Testing in Asia. 2022. P.1-25.
 34. Frei, S. Practical Strategies for Successful Classrooms. Integrating Technology into the Curriculum. Huntington Beach, CA: Shell Education. 2007.
 35. Grant, L. A corpus-based investigation of idiomatic multiword units. 2003. 63 p.

36. Gramley S., Patzold, M. A survey of modern English. New York & London: Routledge, 2020. 438 p.
37. Horbatiuk L. Use of Mobile Applications for Foreign Language Lexical Competence Formation. Journal of History Culture and Art Research. 2019. № 3. P. 113-124.
38. How to teach English idioms [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fluentu.com/blog/educator-english/teach-english-idioms/> (дата звернення: 18.11.2022).
39. Hsu Y., Ching Y. Mobile app design for teaching and learning: Educators' experiences in an online graduate course. International Review of Research in Open and Distributed Learning. 2013. № 4. P. 117-139.
40. Ibragimova S., Sharipjanovna R., and Tukhtanazarova B. Development Of Lexical Competence In Students Of Higher Educational Institutions. Int. J. of Aquatic Science. 2021. P. 2938-2943.
41. Introduction to Language Study [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://slideplayer.com/slide/8870347/> (дата звернення: 23.11.2022).
42. Jane Arnold. Affect in Language Learning/ Jane Arnold. Cambridge University Press, 1999. p.38.
43. Jumanazarov U. Methods of Forming the Lexical Competence Based on Phraseological Units. XLVIII International scientific and practical conference Review of the problems and prospects of modern science and education. 2018. P. 1-2.
44. Kucheruk M. Comparative characteristics of Ukrainian and English phraseological units. Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences. 2021. P. 252-255.
45. Kyrylenko V. A broad and narrow understanding of phraseology in Ukrainian and classification features of idioms. Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences. 2019. P.223-226.

46. Kühn P. Pragmatische Phraseologie: Konsequenzen für die Phraseographie und Phraseodidaktik. Europhras: Tendenzen der Phraseologieforschungen. Bochum: Universitätsverlag Dr.N.Brockmeyer, 1994. PP.411-428.
47. Kuzmanovska D. Developing Phraseological Competence in Foreign Language Learners. Conference Proceedings, 12th International Technology, Education and Development Conference. IATED Academy, 2018.
48. Larson M. Meaning based translation. Lanham: University press of America, 1984. 600 p.
49. Liu Z. Analysis of Idiom Variation in the Framework of Linguistic Subjectivity. English Language Teaching. 2012. № 5. P. 105-113.
50. Longman Dictionary of Contemporary English. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 19.11.2022).
51. Lundblom E.G & Woods J. Working in the Classroom: Improving Idiom Comprehension through Classwide Peer Tutoring, Communication Disorders Quarterly, 2012.
52. Lüger H. „Anregungen zur Phraseodidaktik“ in: Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung. Wien, 1997. 32 p.
53. Masimova L. Concept of phraseological units. Functional, structural and semantic classification of phraseological units. International Scientific and Practical Conference World science. 2018. № 6. P. 10-14.
54. Metropolitan Hilarion, Pre-Christian beliefs of the Ukrainian people, K.: Joint-Stock Company «Oberegi», 482 p., 1992.
55. Mora, J. Second and Foreign Language Teaching Methods. 2018.
56. Nordquist R. Lexical Competence. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.thoughtco.com/what-is-lexical-competence-1691114> (дата звернення: 25.11.2022)
57. Osadchyi V., Symonenko S. Foreign language as a means of communicative competence development of future software engineers. Information Technologies and Learning Tools. 2017. PP. 38-48.

58. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Sixth edition. Oxford. 2003.
59. Phraseological units, containing food names [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.researchgate.net/publication/334090141_Phraseological_units_containing_food_names_in_Russian_and_Chinese_linguistic_cultures (дата звернення: 16.11.2022)
60. Phraseological dictionary of the Ukrainian language, К.: Scientific Thought. 1993. P.196
61. Selivanova O. Modern Linguistics: directions and problems, Poltava: Environment, К., 2008. 712 p.
62. Siefring J. The Oxford dictionary of idioms. OUP Oxford, 2005. 352 p.
63. Shane-Sheinina E.Y., Encyclopedia of symbols, Kharkiv: Torsing, 591 p. 2003.
64. The etymological dictionary of the Ukrainian language, Vol. 3 – 1999 (549 pp.).
65. The Oxford Dictionary of Proverbs. 2009. 5th edition. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/> (дата звернення: 27.11.2022)
66. Thomas B. J. Advanced Vocabulary and Idiom. 2003. 128 p.
67. The Free Dictionary. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://idioms.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 16.11.2022-28.11.2022)
68. Wu, Su-Yueh. “Effective Activities for Teaching English Idioms for EFL Learners.” 2008.
69. Yurchenko O., Ivchenko A. Dictionary of natural folk comparisons, Kharkiv: The Basis, 1993. 176 p.
70. Zabolotska, A. The Usage of Phraseological Units when Forming Lexical Competence on the Example of the Training Package Opportunities Intermediate. Journal of Organizational Culture Communications and Conflict, 2019. pp. 56–63.

ДОДАТКИ

Додаток А – Комплекс вправ для активізації навчання одинадцятикласників фразеологічних одиниць

Рис. А. 2.1 Make notes of the phraseological units and try to remember.

below the breadline – за межею бідності

man does not live by bread alone – «не хлібом єдиним»

to break bread with – «розділити з кимось трапезу»

daily bread – «хліб насущний»

bread and butter – засоби для існування

bread upon waters – безкорислива благодійність

bread buttered on both sides – взаємовигідні угоди, сприятливі обставини

all bread is not baked in one oven – люди різні бувають

long bread – «влетіти в копійчку»

to know on which side one's bread is buttered - знати що до чого, «бути собі на умі»

Рис. А. 2.2 Make notes of the phraseological units and try to remember.

Take the bitter with the sweets –
стійко переживати важкі зміни
у житті

Sweet tooth – ласун

Piece of cake – дуже легко

Once milk becomes sour, it can't
be made sweet again – що
зроблено, те не повернути у
попередній стан

As sour as vinegar –
непривітний, похмурий

Have your cake and eat it –
сидіти одразу на двох стільцях

Sweeten the pot – зробити щось
більш бажаним

Sweet Jesus – Господи Боже

Spice up – урізноманітнити

Sell like hot cakes – продати як
гарячі пиріжки

Рис. А. 2.3 Make notes of the phraseological units and try to remember.

To egg someone on – підбивати
когось на шалений вчинок

a bad egg - ненадійна та зіпсована
людина

a good egg – надійна та щедра
людина

egg today is worth a hen tomorrow –
краще яєчко сьогодні, аніж курка
завтра

eggs can't teach the hen – яйця курку
не вчать

half an egg is better than an empty she
ll – краще мало, аніж зовсім нічого

to put all eggs in one basket –
ризикувати усім, поставити усе на
одну карту

to walk on eggshells – вести себе
дуже делікатно

can't boil an egg – білоручка, не вміє
приготувати найпростішу страву

sure as eggs - очевидно

Рис. А. 2.4 Make notes of the phraseological units and try to remember.

Рис. А. 2.5 Describe the pictures orally using food phraseological units with the vegetable and fruit concept.

Рис. А. 2.6 Describe the pictures orally using food phraseological units with the taste concept.

Додаток Б – Завдання для передекспериментального та
післяекспериментального зрізів

Рис. Б. 2.1 Describe the pictures using learned phraseological units.

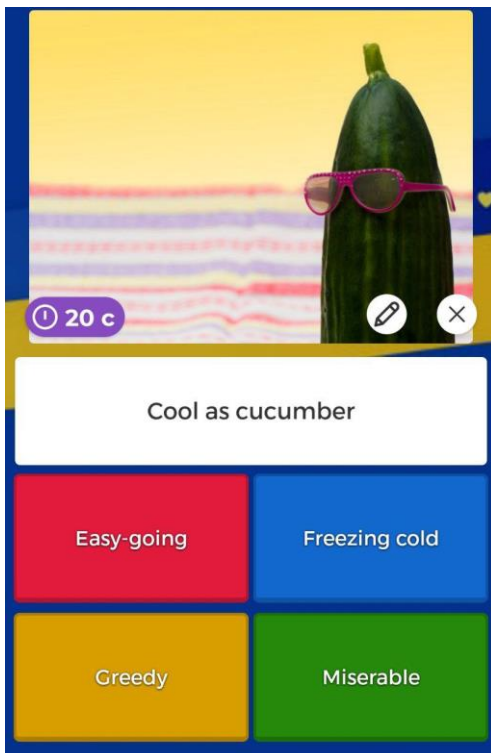

Рис. Б. 2.2 Choose the right synonyms to the phraseological units.